

שיעור ח: זכות האב בבתו לקידושין

דף ג ע"ב

א. זכות בקידושין ובמעשה הקידושין - הבעיות בשיטת רש"י

הקשיים בסוגיה וברש"י:

1. לשון המשנה במסכת כתובות בדף מ"ו ע"ב היא: "האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה". מבואר במשנה שהתורה נתנה לאב בעלות וזכות על קידושי בתו וממילא יכול לקדשה אף בעל כורחה. אך לא מובן, מה ראתה המשנה לפרט את שלושת דרכי הקידושין? די היה לומר שזכותו של האב היא בקידושיה. מהם דרכי קידושין? לשם כך נכתבה המשנה הראשונה במסכת קידושין. וכי יש נפ"מ לעניין זכותו בקידושיה, לשאלה באיזה אופן מקדש אותה? לכאורה לא, בכל אחת מהדרכים נעשו "קידושין" והוא זכאי ב"קידושין". א"כ, לאיזו צורך פירטה המשנה כל דרך קידושין בפנ"ע?

לצורך השוואה: כשכתוב לגבי מכירת בתו לאמה, "דתניא, לאמה מלמד שמוכרה לפסולים" מדוע לא מפרטת הברייתא באילו דרכים יכול למוכרה, "מלמד שמוכרה לפסולים בכסף ובשטר"?

2. העניין שהצבענו עליו בשאלה הקודמת, מתעצם למקרא לשון רש"י בד"ה "זכאי בבתו" שם כתב: "שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כורחה לשם קידושין בעודה נערה". רש"י כתב בכל דרך קידושין חידוש וזכות בפנ"ע. המעין ברש"י בכתובות דף מ"ו ע"ב יראה שרש"י אף חילק כל דרך קידושין לדיבור בפנ"ע.

באמת, השיטמ"ק שם בכתובות כבר העיר על רש"י וכתב: "להכי בקידושיה בכסף לאשמועינן... ולא הוי סגי במאי דהוה תני בקידושיה דהא כבר תני בהדיא בריש קידושין הנהו קידושין, אלא משום דאיכא לאפלוגי ביניהו ואינן דומין זה לזה וכדפרש"י, להכי פריט ותני בכסף בשטר ובביאה". היינו, כיוון שהמשנה פירטה את שלושת דרכי הקידושין

הבין רש"י שיש כאן שלוש זכויות שונות, דאל"כ למה לא כתבה המשנה הכל ביחד "האב זכאי בקידושי בתו", וקשה כנ"ל, דלכאורה הרי הכל עניין אחד.

3. הסוגיה המקבילה במסכת כתובות דף מ"ו ע"ב מוסיפה תוספת שאינה בסוגייתנו. לאחר שהגמרא מצאה מהו המקור לכך שהאב זכאי בקידושיה בכסף, כמו שלמדה אצלנו, שאלה מנא לן שזכאי גם בשטר ובביאה? ותירצה מ"והיתה לאיש אחר" - "איתקוש הוויות להדדי". לכאורה לא מובן למה יש בכלל צורך בלימוד על כל דרך קידושין בפנ"ע, למה לא די בכך שלמדנו שהוא בעלים על קידושיה וכעת לא משנה באיזו דרך מתקדשת?

4. רש"י ד"ה "זכאי בבתו" פירש: "שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כורחה".

יש לדקדק מדוע רש"י כתב בכסף ובשטר, בכל אחד מהם, עניין אחר ולא כתב את אותן העניין? או שיכתוב גם על שטר "שהשטר יהיה שלו" כמו שכתב לגבי כסף, או שיכתוב גם על כסף "והוא מקבל הכסף" כמו שכתב בשטר.

5. המשך רש"י: "והוא מוסרה לביאה על כורחה לשם קידושין בעודה נערה".

יל"ע היכן רש"י מצא שיש לאב זכות למוסרה לביאה בע"כ?

6. תוד"ה "האב זכאי" מביא ירושלמי שמפרש שהזכות בביאה היא שנותנים לו שכר לקדש בביאה.

מדוע רש"י לא פירש כירושלמי אלא מצא חידוש כ"כ מפליג שיכול למוסרה לביאה בע"כ? היה ניתן לומר שרש"י חולק על הירושלמי, וסובר שאינו יכול לדרוש שכר, אולם לא נראה שישנה מחלוקת הלכתית בין רש"י לירושלמי. גם לרש"י יהיה ניתן לתבוע כסף על ביאתה לקידושין, כמו שרואים ברש"י לקמן בד"ה "אבוה שייך בגוייהו" שם פרש"י: "בשביל ממון שיתנו לו" הוא "מחסר ממון" וזה לכאורה מראה שסבר כירושלמי שיש לאב זכות לדרוש כסף בעבור הביאה עצמה, לא רק להתנות שלא ימסור אותה לביאה אא"כ יקבל כסף. שאם לא נאמר כך, יוצא שמה שנחסר כאשר אנסו אותה הוא רק בזה שלא יוכל בעתיד להרוויח כסף ע"י שיעשה תנאי שלא ימסור אותה אא"כ יקבל כסף,

הפסד שכזה הינו רק גרמא ולא מעניק לו זכות לתבוע את האונס שהפסידו. א"כ, אם רש"י מסכים לירושלמי מדוע לא פירש כירושלמי?

7. רש"י פירש: "ואיהי תשקול כספא- בתמיה. אפשר שעל חינם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה?!".

רואים ברש"י שקיימת סברה כלשהיא לומר שהאב מקבל את הכסף. למה צריך סברה ולא די בכך שהוא הבעלים על קידושיה וממילא ברור שהוא מקבל את הכסף?

כמו"כ, עצם הסברה שברש"י לא ברורה. מהי התמיהה הגדולה- "אפשר שעל חינם?", יתכן שכן. למה לא? וכי זו דאגה לאב שלא יעבוד לטרוח לקדשה בחינם?

כמו"כ יש להעיר, שאף שרואים מרש"י שזכותו בקבלת הכסף איננה תוצאה ישירה מזכותו בקידושיה ומהיותו בעלים על קידושיה, כנ"ל, גם אי-אפשר לומר לאידך גיסא, שזכות זו איננה קשורה לקבלת הקידושין אלא היא זכייה בכסף כשלעצמו, כמו למשל זכותו במעש"י, שא"כ יוצא שמצד כוחו בקבלת קידושיה עדיין זה נשאר מצב של "על חינם זיכהו הכתוב" אלא שנתנו לו עוד זכות נפרדת על הכסף, א"כ מה זה בדיוק? רואים שזו תוספת זכות בזכות על קידושיה, וצ"ב.

8. הגמרא אומרת שלא ניתן ללמוד מהפרת נדרים כי "ממונא מאיסורא לא ילפינן". תוספות בכתובות בדף מ"ו ע"ב בד"ה "ממונא" שואל מדוע לא נלמד מהפרת נדרים רק את זה שהאב מקדש את בתו שזה "איסורא מאיסורא" וממילא נדע גם שמקבל את הממון מכוח "השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלא כספא", ותירצו שגם את האיסורא לא נוכל ללמוד מכיוון שזה איסורא דאית ביה ממונא ולא ילפינן מאיסורא דלית ביה ממונא.

לכאורה תירוצם לא יעלה לפי הבנת רש"י בסברת "השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלא כספא", לדידו, הממונא אינו נובע ישירות מהאיסורא וממילא לא נכון להגדיר את האיסורא כ"איסורא דאית ביה ממונא", א"כ איך רש"י יתרץ את שאלתם?

רע"א שואל שם על תוספות וז"ל: "ק"ל הא נוכל למילף דאב זוכה בקידושי שטר וביאה דהוי איסורא גרידא והדר ילפינן גם קידושי כסף מכח דאתקשו הויות להדדי", ונשאר בקושיה.

יש להבין את שאלת רע"א, כיצד ראה בקידושי שטר וביאה איסורא דלית ביה ממונא וממילא רצה ללומדם מהפרת נדרים, הרי לכאורה גם קידושי ביאה ושטר הם איסורא דאית ביה ממונא, שהרי הירושלמי אמר שיכול לקצוץ דמים על הביאה וגם רש"י מודה לירושלמי להלכה.

9. את הגמרא בהמשך ששואלת "וכי תימא נילף מקנסא", פירש רש"י בד"ה "וכי תימא": "כסף קידושיה מכסף קנסה". יל"ע למה רש"י אומר שנלמד רק ש"כסף קידושיה" לאב, הרי באנו ללמוד גם שהאב בעלים על קידושיה?

אגב, כשבאנו ללמוד מהפרת נדרים, כתב רש"י שבאנו ללמוד על "ממון" (שכולל לכאורה זכאות במעש"י) ולא רק על "כסף קידושין", מעיר הרש"ש למה בלימוד מקנס לא כתב "ממונא" ומתרץ שמקנס לא ניתן ללמוד על מעש"י כי טרחא בהו.

לא ביאר הרש"ש מדוע מנדרים נוכל ללמוד על מעש"י למרות שטורחת בהם, ויתכן לומר שיש הבדל בין שני הלימודים, כשלומדים מנדרים איננו לומדים על זכות מסוימת אלא על בעלות, שכשם שהוא בעלים על בתו לעניני איסורא כך הוא בעלים לעניני ממונא וממילא אין חילוק בין כסף קידושיה למעש"י, משא"כ כשלומדים מקנס, לומדים על זכות מסוימת ולא על בעלות כללית וממילא יש לחלק.

אולם, נראה לקמן לתרץ את הערת הרש"ש באופן אחר.

10. "שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגוייהו" - על הדרך הרביעית בגמרא שרצתה ללמוד מבושת ופגם ודחתה: "שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגוייהו", שואלים תוד"ה "וכי" ועוד ראשונים, כיצד יכולה הגמרא להוכיח משם, לפני שאנו יודעים שהאב זכאי בקידושי בתו נערה, הרי כל מה שיש לו בושת ופגם זה רק מפני שהוא יכול לקדשה?

תוספות תירצו שדי לדעת שיכול למסור אותה בקטנותה, אולם ברש"י מבואר לא כך שהרי למה רש"י לא פירש שהגמרא דוחה דזה דוקא בבושת ופגם של קטנה שם אביה שייך בזה כי יכול לקדשה בקטנותה.

תוספות פירשו בד"ה "וכי תימא" שדי בכך שמסר לה בקטנותה והיה עומד לה הבושת בנערותה, אולם ברש"י מבואר שלא למד כמותם, שהרי בירר שהאנס, כעת- כשבא עליה בנערות, הפסידו לאב בכך שלא יכול כעת לקדשה וליטול כסף על בושתה, ואילו

לתוספות בציור שלהם, האנס לא מפסיד כרגע את האב כי היא כבר מקודשת והאב לא יכול לקבל ממון על הבושת ופגם שלה ובכ"ז אמרו תוספות שהבושת של אב.

אגב, רואים בתוספות שכדי שיזכה האב בבושתה אין צורך שיהיה לאב חיסרון ממון בביאת האנס, ונראה בהם שלמדו שמכיוון שהוא יכול ליטול דמים שבאים מחמת הבושת והפגם שלה, מוכח שהוא הבעלים על בושתה ופגמה, ממילא גם אם כעת אינו יכול ליטול דמים על הבושת, עדיין הוא בעלים על בושתה אף אם אין לו כעת חיסרון.

בתוספות הרא"ש והרמב"ן תירצו דאה"נ לא נכנסה כעת הגמרא לדקדק מנין שהבושת ופגם שלו וכוננת הגמרא היא שאפילו אם יש פסוק מפורש על בושת ופגם, גם אז א"א היה ללמוד משם.

נראה שאף רש"י רמז לתירוצם באמרו כאן: "מבושת ופגם- דקיי"ל בכתובות וכו'", ולא נכנס למקור ממנו לומדים.

אך גם אם נמנענו מהבעיה בשלב שאלת הגמרא, הרי שעדיין קשה דחיית הגמרא: "שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגוייהו" ופרש"י שבידו למוסרה למנוול ומוכה שחין, ואם הגמרא איננה יודעת שיכול לקבל קידושיה, הרי שגם לא יכול למוסרה להם.

11. מסקנת הגמרא בדרך החמישית היא ללמוד מהפסוק הראשון שהבאנו: "ויצאה חינם אין כסף- אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר". לימוד זה מלמד רק שהכסף מגיע לאב, אולם השאלה שנותרה היא, מנין לנו שהוא מקבל את הקידושין, אולי היא מקבלת ורק הכסף הולך אליו? תוספות בכתובות דף מ"ו ע"ב ד"ה "יצאה" שואל זאת.

אגב, לא ברור שאת אותה שאלה היה ניתן לשאול גם על הלימוד לעיל מהפרת נדרים "כל שבח נעורים לאביה", דניתן לומר שאחד מהשבחים הוא קבלת קידושין ולא רק קבלת הכסף.

תוספות במסכת כתובות מתרצים שישנה סברא לומר שכיוון שהוא זוכה בכסף וודאי הוא זה שמקבל את הקידושין. תוספות לקחו את סגנון הגמרא כאן "השתא וכו'" ואמרו אותו גם להיפך: "השתא אביה שקיל כסף קדושיה ואיהי תקדוש נפשה".

והנה יל"ע האם תירוצם יכול להיאמר לפי רש"י?

לכאורה לא, לפי רש"י שאף שהוא המקנה יתכן שהכסף ילך אליה, אלא שיש סברא מיוחדת גם לגבי הכסף, א"כ לכאורה אי אפשר לומר הפוך, ואם ראית שהכסף הולך אליו,

אין זה אומר שגם הוא המקדש, אם יש לו זכות על הכסף מהיכ"ת שיש לו גם זכות על עצם הקדושין? וא"כ צ"ע מה רש"י יענה לשאלת תוספות.

12. בהמשך, עשתה הגמרא צריכותא בין זה שמעש"י לאב וכסף קידושיה לאב. רע"א בכתובות הקשה מה הה"א ללמוד מעש"י מקידושין, הרי בקידושין האב הוא המקנה וממילא הכסף שלו, אך לא מצד זכותו בבת לזכות ממנה, משא"כ זכותו במעש"י היא זכייה ממנה וכיצד הייתי לומד זה מזה?

ב. בירור שתי הזכויות שיש לאב בקידושי ביאה ושטר

מהי הזכות בקידושי ביאה?

השאלות הראשונות ששאלנו, מובילות לכך שזכותו של האב איננה רק זכות בקידושיה, היינו שיכול לקדשה בע"כ בתורת בעלים על קידושיה.

כנראה שלא די בכך ויש צורך בזכות נוספת. מה חסר?

אע"פ שהוא בעלים על קידושיה והוא המקנה אותה אף בע"כ, מ"מ כדי שיעשו הקידושין יש צורך ב"מעשה קידושין", לא תמיד המעשה נעשה איתו, בקידושי כסף הוא המקבל את הכסף אבל מה בקידושי ביאה? שם הביאה נעשית בה, ואם תסרב למסור את עצמה לביאת קידושין, כיצד יכול האב שהוא בעלים רק לעניין קידושיה, לכפותה לעשות מעשה ביאה שאינה רוצה ובכך לממש את זכותו לקדשה?

אמנם התנגדות הבת לקידושין אין בה ממש, הוא יכול לקדשה נגד רצונה, אך זכות זו כוחה יפה בזמן שיש לפנינו מעשה קידושין, אלא שהיא אינה רוצה בחלותם, יכול הוא לקבוע שיחולו, אך כשלא נעשה מעשה קידושין, מה כוחו להכריחה לעשותו? וכי בגלל שיכול להרוויח מחלות הקידושין יכול לכפותה למעשה הקידושין? וודאי שלא!

לשם כך יש צורך בזכות נוספת והיא זכות **במעשה הקידושין**, התחדש שהיא ברשותו גם לעניין המעשה, ומכיוון שמעשי הקידושין חלוקים הם זה מזה, יש צורך לפרט כל מעשה בפנ"ע ולמצוא זכות נפרדת בכל מעשה קידושין.

רד"ה "זכאי בבתו" כתב: "שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כורחה לשם קידושין בעודה נערה".

שאלנו, היכן רש"י ראה כאן שיש לאב זכות למוסרה לביאה בע"כ?

להנ"ל מובן, רש"י התקשה בשאלה: מדוע המשנה מפרטת כל דרך קידושין בנפרד ולא אומרת כללית "האב זכאי בקידושי בתו", מכאן למד שבאה להשמיע שיש לו זכות **נוספת** על עצם קידושיה והיא זכות **במעשה** הקידושין וזכותו במעשה קידושי ביאה מנביעה את זכותו להכריחה לעשות ביאת קידושין.

הרמב"ם כותב בהלכות נערה פ"ב הי"ז שאזהרת התורה "אל תחלל את בתך להזנותה" פירושה: "שלא יאמר האב הואיל שלא חייבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב, הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבא עליה בכלל ממון שארצה... לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה".

היינו, כיוון שמצינו שאונס ומפתה משלם קנס לאביה היתה הו"א שיכול האב להשכיר בתו לכל מי שירצה וליטול שכר. מדוע, מה הקשר בין זה שמקבל את כסף הקנס לזה שיוכל להפקירה לכתחילה?

רואים שהרמב"ם למד שההלכה הזו שמשלמים לאב קנס, אין פירושה שהאב זוכה **בתשלומי** הקנס, כביכול האב זוכה בתשלומים שמגיעים **לה**, אלא זה שהאב זכאי בתשלומים הרי זה מפני שלקחו דבר מהאב והזיקו אותו, ולמד שהבת ברשות אביה לביאה וכמו שאדם ישתמש בממונו של חבירו, יצטרך לשלם לו כך חייבה תורה לשלם לאב.

לכן הייתה הו"א שיוכל להשכירה ולקבל כסף כמו שיכול להשכיר שורו, וע"ז נאמר "לא תחלל את בתך".

מה חידש הפסוק?

היה אפ"ל שהפסוק לימד שבאמת אין לאב זכות בביאת בתו, אולם לא נראה כך, נראה שאכן נשארים בזה שהיא ברשותו לעניין ביאה, אלא שמסייג הפסוק ואומר שאיזו ביאה ברשותו? דווקא ביאה של מקרה ולא ביאת זנות, ביאת זנות אינה ברשותו ולכן לא יכול ליטול עליה שכר.

לפיו יוצא שאב ביחס לביאת קידושין בבתו, שזו אינה ביאת זנות, הרי הוא בעלים על הביאה עצמה.

ועיין בפירוש הרמב"ן עה"ת שם בויקרא פרק י"ט פסוק כ"ט וז"ל: "...וטעם הכתוב, כי

בעבור שהבת ברשות אביה והוא רשאי בנעוריה לקדש אותה ולהכניסה לחופה, והאונס והמפתה אותה נותן קנסה לאביה, פירש הכתוב שאיננו רשאי למוסרה למי שיהיה זנות...", והם הדברים.

והנה, תוד"ה "האב זכאי" מביא ירושלמי שמפרש שיש לו זכות בביאה שנותנין לו שכר לקדש בביאה. לירושלמי, הזכות שבמשנה הינה זכות ממונית, שלא כרש"י שהינה זכות דינית.

בתוספות הרא"ש כאן כתב: "מפרש בירושלמי שיש לו זכות בביאה, שנותנים לו שכר לקדשה בביאה, ואגב כסף וביאה תנא זכאי. ומיהו לפום גמרא דידן קרי זכות שיש לו כוח לקבל קידושיה".

ציין הרא"ש שלדעת הבבלי ה"זכאי" שבמשנה אינו מתפרש כזכות ממון, אלא כ"כוח" דיני, ואילו הירושלמי למד שזו זכות ממון.

מהי הזכות הממונית שמצא הירושלמי בביאה? "נותנים לו שכר לקדשה בביאה". על מה הוא מקבל כסף? האם על כך שיכול לדרוש כסף תמורת הקידושין, בשל היותו בעלים על קידושיה?

כך אמנם למד הברכ"ש בסימן ג', אולם הבנתו קשה, מפני שלכאורה אין זו סיבה שהדבר יוגדר כזכות על הביאה, אלא כזכות על הקידושין. כמו"כ, קשה לקרוא לזה "שכר", כמו"כ, ראינו שתוספות הרא"ש בהביאו את הירושלמי (בשונה מגירסת הירושלמי שלפנינו) כתב שלגבי שטר לא מצא הירושלמי זכות ממון שיש לאב, ולזה אמר הירושלמי ששטר נכתב רק אגב כסף וביאה (ולמה לא אמר הירושלמי שזכות הממון היא לצור את השטר עפ"י צלוחיתו? הסיבה היא כי זו איננה זכות בשטר אלא זו תוצאה מכך שהוא מקבל את השטר, אולם במאירי כן למד שזו זכות הממון שבשטר, וכן במפרשי הירושלמי) והנה אם השכר עליו דיבר הירושלמי שיש בקידושי ביאה, הוא הכסף שדרש האב תמורת הסכמתו על הקידושין, מדוע לא אמר אותו דבר הירושלמי על קידושי שטר, שיש לו שכר כשקידשה בשטר, שהרי יכול לדרוש כסף מהמקדש בשטר תמורת הסכמתו לקידושין?

אע"כ הזכות ממון היא על שמוסרה לביאה, הבעל יצטרך לשלם לו שכר כאשר מקבלה לביאה. האב יכול לדרוש ולקצוץ ממון עבור הביאה עצמה כשכר הפעולה ולא רק עבור הקידושין. דומה הדבר לתשלומי אתנן השווים לתשלומי שכירות, וכ"ה ב"שיטה לא נודע למי" כאן שכתב: "ובביאה פירש בירושלמי שכר הביאה...", היינו תשלום שכירות על

הביאה, שוכר אותה לביאה, וכך גם מדוייק מלשון תוספות: "שכר לקדש בביאה", אמנם, כמובן, זה לא יהיה "אתנן זונה" כי זו איננה ביאה זנות.

א"כ, אותו העניין שעליו מצביע הרמב"ן בפירושו לתורה והמדוייק גם ברמב"ם הנ"ל, הוא הביאור בירושלמי שהאב יכול ליטול שכר על הביאה.

הריטב"א כאן שמביא את הירושלמי הזה, הוסיף ביאור: "וקמ"ל דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קידושין גופייהו, זכי ליה מאי דאתי מחמתיהו" היינו, כמו קבלת כסף הקידושין שאיננה סתם זכות לקבלת כסף אלא זכות במעשה הקידושין, כך שכר על הביאה שאמר הירושלמי, זו זכות הבאה ישירות מזכותו במעשה הקידושין, ולא כניצול יכולתו לקדשה להפקת רווחים.

האם רש"י חולק על הירושלמי?

הברכ"ש כאן בס"ג, בבארו את הירושלמי, הבין בירושלמי שמה שהאב יכול לקצוץ, הרי זה רק בגלל שהוא בעלים על קידושיה ולא רק שליח שלה.

והנה מצינו לכאורה, מחלוקת בין רש"י לתוספות האם אב הוא בגדר שליח שלה, רש"י כתב בדף ה ע"ב שמצאנו כסף קידושין שפועל בע"כ, כאשר אב מקבל קידושין לבתו קטנה, וכתבו שם תוספות בע"א ד"ה "שכן": "כיוון דאב במקום בתו קאי אין זה חשוב בע"כ כיוון שהוא מדעתו של אב". הריטב"א ג"כ חלק על רש"י וטען שאין לנו כלל צורך בדעתה שהרי האב הוא המקנה. לכאורה, חזינן משם בפשטות שנחלקו רש"י ותוספות מהי אותה זכות האב בקידושי בתו. לדעת תוספות הוא הבעלים על הקידושין והוא המקנה, אולם לרש"י היא המקנה ואילו אביה פועל כשליח שלה לכן נחשבים הקידושין לבעל כורחה. (בהמשך השיעור נדקדק יותר במחלוקת ראשונים זו).

א"כ, לאחר שראינו ששיטת רש"י שהאב הוא בגדר שליח ולא בגדר בעלים על קידושיה, שמא היה מקום לומר שאינו יכול לקצוץ שכר על ביאתה, וא"כ זו הסיבה שרש"י לא פירש כירושלמי שנותנים לו שכר לקדש בביאה.

אולם, באמת לא נראה שישנה מחלוקת הלכתית בין רש"י לירושלמי. גם לרש"י יהיה ניתן לתבוע כסף על קידושיה בביאה, כמו שרואים ברש"י לקמן בד"ה "אבוה שייך בגוייהו" שפרש"י "מחסר ממון", שם נראה בבירור שסבר כירושלמי שיש לאב זכות לקחת כסף

בעבור הביאה ולא רק להתנות שלא ימסור אותה לביאה אא"כ יקבל כסף, דאל"כ, יוצא שמה שנחסר כאשר אנסו אותה, הוא רק בזה שלא יוכל בעתיד להרוויח כסף בזה שיתנה שלא נותן אותה אא"כ מקבל כסף, וזה רק גרמא ואיננה סיבה לתבוע את האונס שהפסידו, אע"כ למד רש"י שיש לאב בעלות על עצם פעולת הביאה וממילא יכול ליטול דמי שכירות עליה וממילא נקרא שהופסד במה שמעתה לא יוכל לקבל את דמי השכירות מהחפץ.

ועיין בהמשך השיעור, שנברר שאף תוספות אינם רואים אותו בדיוק כבעלים, כדעת הריטב"א, ובכל זאת הביאו את הירושלמי.

אולם רש"י בהבדל אחד מהרמב"ם ודעימיה, לרש"י הוא בעלים רק על ביאת קידושין, אך לרמב"ם זו זכות כללית שיש לאב בביאת בתו ולא רק בביאת קידושין והנפ"מ ביניהם תהיה בביאת אונס.

א"כ, מדוע לא פירש רש"י כירושלמי?

חלקו פירושי רש"י והירושלמי, על איזה סוג זכות דיברה המשנה.

רש"י חיפש מהי הזכות המיוחדת שיש לאב במעשה קידושי ביאה, שבגללה המשנה כתבה זאת בנפרד. מצא רש"י שיש זכות במעשה ביאה עצמו שיכול לכפותה למעשה, ממילא כעת ברור שכסף השכירות על מעשה הביאה יהיה שלו, אך זו לא זכות נוספת, אם יש לו בעלות לכפותה על המעשה אז ברור ששכר הפעולה שייך לו. לעומתו, הירושלמי לא בא לתרץ את שאלת רש"י הסמויה מהי הזכות המיוחדת שיש בכל דרך, שאז לא היה אומר בשטר כגורסתנו בירושלמי לצור עפ"י צלוחית ובביאה בשכר הפעולה, אלא בא לתרץ למה המשנה אמרה לשון "זכאי" בכל דרך, לשון "זכאי" התפרשה לירושלמי כלשון המורה על זכות ממון, א"כ בשלמא בכסף ובשטר יש זכות ממון, אך איזו זכות ממון יש בביאה? לזה בא הירושלמי ופירש מה שפירש ולא חיפש זכות מיוחדת לכל דרך, לכן אמר בשטר ובביאה כנ"ל.

והנה הגמרא בהמשך אומרת שלא ניתן ללמוד מבושת ופגם שהם שלו, על קידושי כסף כי "שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגוייהו" ובכתובות דף מ ע"ב מבארת הגמרא ש"מסתברא דאביה הוי, דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין" ופירש רש"י שם "דאי בעי מסר לה- לקדשה בביאה" והקשה שם הרש"ש מה הכריח את רש"י לפרש דווקא בקידושי

ביאה? הרי אף אם מקדשה בשטר, מ"מ לאחר הקידושין יבוא עליה בעלה המנוול או מוכה השחין.

לכאורה, לאור הנאמר לעיל לא קשה הערת הרש"ש, אנחנו מחפשים ראייה שיש לאב זכות על בושטה. זה שבידו למוסרה למנוול ומוכה שחין כתוב בגמרא, אבל רש"י מוסיף שלכן נקרא שהבועל הפסיד את האב ממון (ואכמ"ל מדוע נקראים אלו תשלומי בושטה ולא נזק). כל בושטה שנגרמת לה **בעקיפין** ממעשי האב אינה אלא אותה הבושטה עליה גופא אנו דנים אם מגיעים תשלומיה לאב. אולם המסירה לביאה שנובעת, כאמור, מחמת היותו בעלים על מסירתה לביאה וא"כ כשמוסרה למנוול ומוכה שחין נמצא שהוא בעלים ישירים על מעשה בושטה, רק תשלומי בושטה כזו ברור לגמרא שיהיו שלו. כדי שהבושטה ממעשה הביאה תהיה שלו, יש צורך שיהיה הוא הבעלים על מעשה הביאה, ורק ביאת קידושין זו ביאה שהוא בעלים עליה ולא בשאר קידושין שם הביאה של בעלה נעשית לאחרים, ללא שהוא בעלים עליה ונמצא שגרם לבושטה בעקיפין.

תורא"ש אמר שהבבלי חולק על הירושלמי ופירש "זכות" ככוח דיני ולא כזכות ממון. מנין זאת לתוספות הרא"ש? ראינו עד עתה שרש"י חלק בזה על הירושלמי, אך מנין שהבבלי חולק?

נראה שלמד תורא"ש מכך שהבבלי חיפש מקור לכל דרך קידושין, לא הסתפק במקור לקידושי כסף וחיפש אף לקידושי שטר וביאה ולמד מהיקש, מכאן שישנה זכות מיוחדת וכוח מיוחד בכל דרך קידושין. רש"י צעד בעקבות מה שהבחין בגמרא, לעומת הירושלמי לגירסת הרא"ש שלא מצא בשטר זכות ממון מיוחדת.

תוספות שהביאו כאן את הירושלמי על הגמרא שלנו יתכן שסברו שאינם חולקים, שלא כתוספות הרא"ש, אך אינו מוכרח.

מהי הזכות בקידושי שטר?

שטר קניין נעשה בין המקנה לקונה. מה הדין בשטר קידושין? כאשר האשה מקדשת את עצמה, פשוט הוא שהיא מקבלת את השטר, שהרי היא גם המקנה וגם הנקנית, אולם כשהאב מקדשה יש לעיין, שהרי הוא אמנם המקנה אבל היא הנקנית. עם מי עושים את קניין השטר?

הגמרא בגיטין דף כ"א אומרת לגבי גט, שהאב מקבל בתור שליח שלה. לא פשוט לגמרא

שנותנים את הגט לאב, מסברא זו בעיה, כי אם אינו בגדרי שטר קניין, שנעשה בין המקנה לקונה, יש להסתפק אם צריך להינתן לאב בגלל שהוא המקנה אותה לקידושיה, או לאשה בתור המתקדשת, למי יש יד לקבל מעשה קדושין בשטר, האם למקדש או למתקדשת? אם כאמור ראינו בגט, שהאב מקבל בתור שליח שלה, נמצא שהיא הבעלים על גדרי יד ודין יד הוא שלה, ובקידושין היא המתקדשת, ולמה הוא מקבל? ע"כ כי מלבד שהוא בעלים על עצם דין הקידושין הוא בעלים גם על דין מעשה וקבלת הקידושין, הבת ברשות אביה גם לגבי דין יד לקבלת הקידושין ומקבל לא בתור שליח.

לכן רש"י כותב "הוא מקבל השטר", לאפוקי שהיא לא, כי דין יד לקבלת קידושין באמת שלה כי היא המתקדשת. אלא שגם לגבי זה עשתה אותה התורה ברשותו.

נמצא שלאב יש פה שתי זכויות: היא ברשותו לעניין הקידושין ולעניין מעשה הקידושין של שטר.

ג. בירור שתי הזכויות בקידושי כסף

הסוגיה בגמרא נסובה רק אודות זכותו של האב בקידושי כסף ומכסף לומדת הסוגיה בכתובות אף לביאה ושטר.

מה הצורך בלימוד על כסף? למה לא די בכך שהאב הוא הבעלים על קידושיה ואז ממילא צריך הוא לזכות בכסף, שהרי נותנים למקנה את הכסף?

עו"ק, אם נאמר שהפסוק ממנו למדנו בסוגיה שזכאי בכסף, מלמד באמת רק על כך שהוא בעלים על קידושיה ולא על שום זכות נוספת, כי אין צורך, כנ"ל, כיצד יכולה הגמרא ללמוד מזכותו בכסף על אותן זכויות מיוחדת שיש לו במעשה הקידושין בביאה ובשטר, אותם הגדרנו לעיל?

רואים מהנ"ל שיש צורך בלימוד על כך שהכסף שלו למרות שהוא בעלים על קידושיה. מדוע?

לאחר שהגמרא הביאה את הפסוק "אין כסף" ללמוד שאביה זכאי בכסף קידושיה (אגב, מנין לגמרא שהכסף שיש באותה יציאה, זהו כסף הקידושין, שמא זה אותו הכסף שהזכיר הירושלמי שמקבל כשכר כשמקדשה? כי היציאה באמה הוא ע"י גרעון כסף קניין והפסוק אומר שבהבאת סימנים יוצאת אף ללא אותו כסף קניין, א"כ הפס' מדבר על כסף

הקידושין) שאלה הגמרא "ואימא לדידה", ודחתה: "הכי השתא?! אביה מקבל קידושיה דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלא כספא?!"

נראה כבר מלשון הגמרא, עוד טרם העיון בראשונים, שאין לפנינו סברא פשוטה שהכסף הולך אליו, למרות שהוא הבעלים על קידושיה. דלכאורה, ברגע שאמרה הגמרא ש"אביה מקבל קידושיה" הייתה צריכה לסיים שממילא הכסף הולך אליו. מהו הלשון "ואיהי שקלא כספא?" שמורה על איזו סברא מיוחדת, לכאורה אין צורך בשום סברא, די שאמרת שהוא הבעלים וכבר ברור שהוא מקבל את הכסף!

איך למדו הראשונים את דברי הגמרא?

תודה "וכי" כתבו בתוך דבריהם: "אותו ק"ו דהשתא אביה מקבל קידושיה איהי תשקול כספא". קראו למשפט זה "קל וחומר", דאם הוא הבעלים לקדשה ק"ו שהוא גם הבעלים על קבלת הכסף. גם עליהם נשאל, למה צריך לזה ק"ו ולא נאמר שזה כלול בזה?

כנראה שתוספות הבחין בלשון הגמרא שאין זה כלול, כמו שהקדמנו והשאלה באמת למה?

רש"י פירש: "ואיהי תשקול כספא- בתמיה אפשר שעל חינם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה".

רואים ברש"י שקיימת סברא כלשהיא לומר שהאב מקבל את הכסף, "אפשר שעל חינם?", ושוב נשאל, למה צריך סברא ולא די בכך שהוא הבעלים על קידושיה וממילא ברור שהוא מקבל את הכסף?

כמו"כ, עצם הסברא שברש"י לא ברורה. מה התמיהה הגדולה שזיכהו על חינם, יתכן שכן. למה לא? וכי זו דאגה לאב שלא יעבוד בחינם?

כמו"כ שאלנו, שאף שרואים מרש"י שזכותו בקבלת הכסף איננה תוצאה ישירה מזכותו בקידושיה, גם א"א לומר לאידך גיסא, שזכות זו איננה זכות שלא קשורה לקבלת הקידושין אלא זכייה בכסף כשלעצמו, כמו למשל זכותו במעש"י, דא"כ יוצא שמצד כוחו בקבלת קידושיה עדיין על חינם זיכהו הכתוב, אלא שנתנו לו עוד זכות נפרדת על הכסף, א"כ מה זה בדיוק? רואים שזו תוספת זכות בזכות על קידושיה וצ"ב.

הריטב"א כאן כתב: "פירוש, כיוון דזיכתה לו תורה שרשאי לקדשה בע"כ ושלא מדעתה, איהו חשיב מקנה ובעל דבר, וכממונו היא חשובה בענין זה, וכיוון דאיהו הוי מקנה לא

סגי דלא להוי כסף דיליה, דאי איהי שקלא כסף איהי חשיבא בעל דבר, ואין האב אלא כשליח וא"כ היאך אפשר לו לקדשה בע"כ".

לכאורה, בריטב"א כתוב כמו שבאמת מסתבר, שאם הוא הבעלים על קידושיה הכסף שלו, אולם עדיין צריך להבין למה הגמרא כותבת לשון כזו שמורה על סברא נוספת?

הריטב"א אומר שלא נאמר שהכסף יבוא ממנו אליה כי הוא שליח שלה. א"כ רמז לנו הריטב"א מה הייתה ההו"א בגמרא, והיא: שמה שנתנה לו תורה זכות לקדשה זה בתור שליח שלה, כמו שלעניין גט, בגיטין כא, אביה מקבל גיטה בתור שליח שלה, ו"את בתי נתתי" זה בתורת שליחות, ולכן, אף שהמעשה נעשה עם השליח, מ"מ השליח זוכה בכסף עבור המשלח, או אולי נגדירו כאפוטרופוס עליה, ואז אף שהמעשה נעשה איתו ונותנים לו את הכסף, הכסף הולך אליה. את זה שללה הגמרא ורמזה במשפט "השתא אביה וכו'", כלומר- מקבל בתורת בעלים שהרי מקבל בע"כ, וא"כ באמת האב הוא הבעלים על ההקנאה שהרי יכול לקדשה בע"כ, ואינו שליח הבת.

באמת אף לריטב"א כתובה בגמרא סברא נוספת, אלא שלא היא הסיבה למה האב מקבל את הכסף, אלא היא באה רק לסלק מחשבה מוטעית.

אגב, צ"ב בריטב"א איך הוכיח שאין כוח האב בתורת שליחות, מזה שיכול לקדשה בע"כ והרי לגבי גט אומרת הגמרא בגיטין דף כ"א שהאב מקבל גט לבתו קטנה בע"כ למרות שמוגדר בגמרא שם כ"שליח", א"כ רואים, שהתורה יכולה לעשותו שליח אף שזה בע"כ.

צ"ל, שעניין זה שחידש הריטב"א שלא יכול השליח לפעול עבור המשלח כאשר זה בע"כ דמשלח, עקרון זה איננו מצד חסרון במינוי המשלח, שהרי אף כשל"צ מינוי מצד המשלח, כמו בגט שהתורה מינתה אותו, הוא רק במקום שפועל חלויות הדורשות דעת, אולם בגיטין, דמיירי בקבלת גט, לא גרע שליח ממשלחו וכדי שתתגרש ל"צ את דעתה.

אולם בתוספות לא נוכל לבאר כך, שלמדו כריטב"א- שהסברא בגמרא באה רק לסלק הו"א מוטעית אולם באמת הטעם לכך שהאב מקבל את הכסף הוא כי הוא הבעלים על קידושיה, כי אם באנו להוציא ממחשבה כזו שהוא רק שליח שלה ולכן היא תקבל, כיצד הק"ו מוציא מטעות זו? הרי כבר אין ק"ו, כי מה שמקדשה זה כשליח, אז מדוע שיקבל את הכסף?

אלא, מוכח מתוספות שהיה ברור לנו שמה שמקבל את קידושיה זה מפני שהוא הבעלים

על הקידושין ולא כשליח ובכ"ז עדיין היינו צריכים ללמוד מכוח ק"ו שהוא מקבל את הכסף, וללא הק"ו היינו אומרים שאף שהוא בעלים אך לא מקבל את הכסף. הכיצד יתכן? רואים מהגמרא שגם אחרי שלמדנו שהוא הבעלים על הקידושין מ"את בתי נתתי", עדיין צריך סברא לרש"י, או ק"ו לתוספות לומר שהכסף הולך אליו. מוכח שוב, שאף שהאב הוא המקדש והבעלים על הקידושין והוא המקנה, בכ"ז היד למעשה הקידושין ולקבלתם היא שלה וה"ה לגבי קניין כסף.

כיצד יתכן שהוא בעלים על קידושיה והכסף מגיע לה?

קניין כסף בקרקע וודאי נעשה עם המקנה, וכאן האב הוא המקנה, אולם כיצד פועל כסף לקידושין?

הנה, אם היינו אומרים שקניין אשה פועל כמו כסף קניין כט"ז בסימן ק"צ (עייין באורח בשיעור ג) היה צריך כאן לתת את הכסף לאב, כיוון שהקניין נעשה איתו.

אם נלמד כאבנ"מ שכסף קידושין הוא כסף פירעון, יש לעיין "פירעון" על מה? האם הפרוטה הניתנת היא דמי האשה או דמי העסקה, אם היא דמי האשה, הרי שהיה מקום לומר שזה שייך לה כי האבא לא בעלים על גופה, והפירעון הוא על הדבר הנקנה, האשה היא הדבר שתמורתו ניתן הפירעון והיא תיטול את הכסף, ואף שיש לאב בעלות על האשה לענין ההקנאה אך לא בעלות על האשה עצמה דהיא ברשות עצמה. התשלום איננו מגיע למי שעושה את ההקנאה, אלא למי שהוא הבעלים על הדבר הנקנה שזו האשה אע"פ שאינה בעלים לעשות את ההקנאה, אך אם הפשט באבנ"מ הוא שהכסף ניתן כשווי העסקה וכהסכמה להקנות, הרי העסקה וההקנאה היא של האב.

והנה, כבר ביארנו בשיעור ג' דלא כאבנ"מ, ושבקידושין "כסף עביד אישות" ומעשה נתינת הכסף אינו כמו בקניין כסף, אלא הרי הוא כ"מעשה קירוב" (עייין בהרחבה בכל העניין בשיעור י), עד כדי שהיה לגמרא צד שהיא יכולה לתת לו את הכסף, וא"כ יש מקום להסתפק האם כאשר אדם מקדש גדולה ונותן לה כסף, נותן הוא לה מצד שהיא המקנה את עצמה או מצד שהיא האשה המתקדשת? אם בתור האשה המתקדשת, הרי שכשיש לה אב, אף שהוא המקנה, הכסף ילך אליה כי היא המתקדשת.

כמו"כ, תלמיד הרשב"א אומר שזה שהאב הוא המקדש יודעים אנו מהפרת נדרים, וכל שאלת הגמרא היא רק על הכסף. בדף ד' ע"ב כתוב שאם היה כתוב רק "כי יקח" היינו

חושבים שנותנים לה את הכסף. בפשטות היינו לומדים כי היא המקדשת א"ע לכן היא תזכה בכסף. אולם לתלמיד הרשב"א ידענו כבר מהפרת נדרים שהאב הוא המקדש ומה פתאום לתת לה את הכסף?

אע"כ רואים שוב את הנקודה הזו, שמכיוון שהכסף אינו כסף קניין אלא כסף הניתן כמעשה קירוב "כסף עביד אישות", הרי שיש לה יד לעניין קבלת הקידושין כי היא המתקדשת.

אמנם עדיין הה"א של רש"י צ"ב, שהרי הכסף נועד ליצור גמ"ד כמו שעולה מדברי הגמרא בכ"מ (דף ז ע"א ודף מ"ו ע"א ועוד) ואם האבא הוא המקנה והאשה לוקחת את הכסף לעצמה, כיצד יכול הכסף ליצור גמ"ד אצל האב המקנה, ואי"ז כמו המקדש ע"י שליח, שדעתו להקנות בזה שהשליח מקבל את הכסף, או שהוא מוסר לשליח את כח ההקנאה והקניין נעשה ע"י הגמ"ד של השליח, אך כאן מה? האם גמירות הדעת צריכה לבוא מצד האשה המתקדשת? ועיין.

מדוע בכ"ז הכסף הולך לאב?

באה הגמרא ואומרת: "השתא אביה מקבל קידושיה, איהי שקלא כספא?"

רש"י אומר סברא מחודשת ויש להבין מה היא, וכי אנו דואגים לכך שעובד בחינם? אפשר להבין כי המושג "חינם", פירושו הוא- ללא כסף, והסברא אומרת שמכיוון והתורה נתנה לאב זכות מיוחדת על הקידושין, מסתבר שנתנה לו אותה בשלמות, כולל הרווח הממוני מזה.

אך ניתן לומר יותר מכך, כבר אמרנו שהסברא באה לשלול את זה שהוא הבעלים על הקידושין אבל המעשה נעשה איתה ולה יש יד לקבל קידושיה. יוצא שהאב "מקדש" בלי שהוא שותף במעשה, שהרי יד לקבלה יש לה. אומרת הגמרא שלא יתכן שאדם יהיה מחד הפועל, ומאיך לא יהיה שותף בכלל במעשה.

זה מה שאומר רש"י "חינם", אין כוונת רש"י חינם מן הכסף אלא כוונתו חינם מן המעשה, בלא שעושה כלום ולא משתתף במעשה. לא יתכן שיפעל ללא השתתפות בעשייה. (בקידושי שטר כתוב שמו בשטר וזה משייך אותו למעשה), ועיין לקמן שיש לסגנון ההסברה כאן השלכה.

לעומ"ז, לתוספות זה ק"ו, שאם היא ברשות אביה לדין הקידושין, ק"ו שהיא ברשותו לדין

יד. נמצא שמה שהאב מקבל את הכסף לא נובע ישירות מכך שהוא המקנה אלא זו זכות נוספת. הוא גם בעלים על ידה לקבלת קידושין.

לרש"י, עובדת בעלותו על קידושיה היא גילוי על בעלותו על המעשה ואילו לתוספות זה ק"ו.

וכעת איתקוש הוויות להדדי גם על מעשה ביאה ושטר, שהוא הבעלים על המעשה.

הצריכותא בגמרא כמאששת את השיטות השונות

הגמרא בהמשך עושה צריכותא למה יש צורך לכתוב גם שכסף קידושיה שלו וגם שמעש"י שלו. רע"א שאל, דאם היה כתוב מעש"י שלו איך הייתי לומד על קידושין, הרי מה שאב זוכה בכסף קידושין אינו זוכה ממנה אלא הוא הבעלים על הקידושין והוא המקנה וא"כ מה זה ראייה למעש"י שזוכה ממנה? והניח בקושיה.

אם נצא מנקודת הנחה, כמו שהניח רע"א, שאכן מעש"י אינם מגיעים אליו ישירות אלא דרכה (דבר שמצוי במחלוקת ראשונים), הרי שהצריכותא בגמרא, הינה ג"כ ראייה לכך שמה שמקבל כסף קידושין אינו אוטומטית מכח בעלותו עליה, אלא זו זכות נוספת שיש לו בבת, דאף שאמנם הוא בעלים על קידושיה, הרי שהדבר הנקנה זו היא, הוא לא נותן דבר ששייך לו, כוח הקידושין הוא שלה והתורה נתנה לו כוח על הקנאת הקידושין, וא"כ דמי הדבר צריכים ללכת לבעל הקדושין והיה מקום לומר שהכסף ילך אליה, ולמה אליו? תוס' אומרים ק"ו ורש"י אומר מסברא, שלא כריטב"א שהכסף מגיע אליו ישירות. הערת רע"א למעשה טוענת שבגמרא מוכח לא כריטב"א, מהדמיון למעש"י. א"כ הערת רע"א לא קשה לפי פירוש רש"י ותוספות.

אמנם את סברת רש"י "אפשר על חינם" שמבארת את אותה זכות נוספת שניתנה לו על כסף קידושיה למדנו בשתי דרכים: או כזכות על הכסף ולא כהגדרת זכות על מעשה הקידושין, או כזכות במעשה הקידושין כנוסף על זכותו בקידושין. ההשוואה למעש"י שזוכה ממנה בכסף תתאים לסגנון הראשון שלמדנו ברש"י ולא לשני.

יסוד מחלוקת הריטב"א עם רש"י ותוספות

אפ"ל שנחלקו בהבנה אם הכסף בקידושין הינו כסף שפועל בקניין או כסף מיוחד, כך שאע"פ שהוא בעלים על קידושיה, הכסף לא יינתן לו.

אך אפשר לומר שהמחלוקת בשאלה מהי זכות אב בבתו.

כבר הזכרנו, שרש"י כתב בדף ה ע"ב שמצאנו כסף קידושין שפועל בע"כ, כאשר אב מקבל קידושין לבתו קטנה, וכתבו שם תוספות בע"א ד"ה "שכן": "כיוון דאב במקום בתו קאי, אין זה חשוב בע"כ כיוון שהוא מדעתו של אב".

גם הריטב"א שם, לאחר שהביא את דברי רש"י כתב "ולא נהירא, דכיוון דקטנה היא ואינה ברשות עצמה ואביה הוא המקנה והוא בעל דבר והמכר נעשה מדעתו, הא לא חשיב בע"כ, דאנן בע"כ של מקנה בעינן והכא הא איכא דעת מקנה".

חזינן משם בפשטות שנחלקו רש"י והריטב"א, מהי אותה זכות האב בקידושי בתו. לדעת הריטב"א הוא הבעלים על הקידושין והוא גם המקנה, אולם לרש"י היא המקנה ואילו אביה פועל כשליח שלה, לכן נחשבים הקידושין לבעל כורחה.

אמנם, הריטב"א ביסס אצלנו את טענתו שאביה אינו פועל כשליח שלה, על כך שאם האב הינו רק שליח, כיצד יכול הוא לקדשה בניגוד לדעתה, והרי שליח אינו יכול לפעול בניגוד לדעת המשלח. מה רש"י יענה על זה?

לכאורה, מצינו גמרא מפורשת נגד הוכחת הריטב"א. הגמרא בגיטין דף כ"א אומרת שאב מקבל גט לבתו קטנה מדין שלוחה, אף שזה בע"כ, א"כ ה"ה כאן, ובאמת כיצד זה אפשרי? החיסרון שבגללו לא יכול השליח לפעול בלא דעת המשלח, יסודו במינוי שנעשה מכוחו של המשלח וכאשר פועל בניגוד לדעתו, הרי שעל פעילות זו אין לו מנדט ואינו פועל בה כשליח, אולם כאן, התורה מינתה אותו כשליח ולא הבת.

ואיך הריטב"א הוכיח, כאשר מהגמרא בגיטין רואים הפוך?

יחלק הריטב"א בין גיטין לקידושין. למד הריטב"א שחיסרון המינוי אינו הסיבה היחידה לכך שלא יכול השליח לפעול בניגוד לדעת משלחו, אלא מושג ושם "שליח" איננו קיים כשזה בניגוד למשלח, וכך מדוייק בדבריו כאן, גם אם לא תהיה בעיה מצד המינוי, ככאן, שם שליח הנדרש לעשיית פעולות הדורשות את הויית המשלח לא יהיה בשליח הפועל בע"כ, אולם קבלת גט שאינה דורשת את הויית המקבלת ודעתה תתכן אף בשליח בע"כ, משא"כ בקידושין הנעשים מדעת. הראשונים כאן שחולקים על הריטב"א יסברו, שכל החסרון בשליחות בע"כ דמשלח הינו רק במינוי ולא בשם "שליח", דאם היה חסרון בשם שליח כשפועל בע"כ דמשלח, היה צריך להיות חסרון זה אף בקבלת הגט, כי מסתבר

שחסרון בשם שליח כשאין המשלח רוצה בשליחות, ישפיע על מציאותו כשליח אף במקום שאינו נדרש לפעול מדעת וא"כ אף בקבלת גט.

המורכבות בשיטת תוספות

והנה לפי"ז, שיסוד מחלוקת הראשונים כאן הוא בהבנת כוח האב בקידושי בתו, קשה עדיין שיטת תוספות. שהרי מדבריהם בדף ה' עולה שלמדו כריטב"א, שהאב הוא בעלים על קידושיה ושלא כרש"י, ולעומ"ז כאן בסוגיה לא פירשו כריטב"א אלא פירשו שזה ק"ו. לכן אף שאת רש"י ניתן לבאר כנ"ל, נראה בשיטתם של תוספות שלא בזה המחלוקת. למרות שלמדו שהאב הוא בעלים על קידושיה כמו שעולה מדבריהם שם, והוא המקנה, שונה הוא כסף קידושין מכסף קניין בעלמא, וכאן יש הו"א שלא צריך להינתן למקנה כמו שהזכרנו כבר את רש"י בדף ה על הגמרא שהיתה הו"א שהיא תתן לו כסף ובזה תתקדש כי "כסף עביד אישות", ובארנו שהכוונה היא שכסף פועל כ"מעשה קירוב" וא"כ אין צורך לתת אותו למקנה.

אולם, כשנדקדק בדברי תוספות בדף ה נראה ששיטתם איננה זהה לשיטת הריטב"א. הריטב"א שם כתב שהאב הוא המקנה והוא הבעל דבר במכירתה, דעת הבת אינה חשובה כלל, אולם רש"י סבר שהאב לא יכול להקנות דבר שלא שייך לו, אין לו אישות בבת, הוא מקנה דבר של הבת בעצמה, יש לו כוח מכירה אך מוכר דבר שהוא שלה וא"כ היא גם בע"ד.

והנה הרשב"א שם מביא בשם ר"ת: "...כיוון שהאב מקבלן מדעתו ומרצונו, לא קרינן ביה בעל כרחו, דעת האב כדעתה" דברים אלו עולים בקנה אחד עם לשון ר"ת אצלנו בתוספות "אב במקום בתו קאי", היינו הוא המייצג שלה.

לפי"ז תוספות סברו שאף שהבת היא בעל דבר אך התורה מינתה אותו שעומד במקומה ודעתו כדעתה, ממילא זה לא נחשב בע"כ, כי הוא מייצג אותה אז כאילו שיש לנו את דעתה של הבת.

א"כ, י"ל שבסוגיה שם שנסובה סביב השאלה אם זה נקרא מדעתה של בת או בע"כ של בת, יהיו תוספות במחנה הריטב"א, שנקרא מדעת אך לא מטעמיה, נגד רש"י שמחשיב זאת בע"כ. אולם, בסוגיה שלנו תוספות יהיו במחנה רש"י שאין הכרח שהכסף ילך לאב,

לרש"י כי פועל בתור שליח שלה ולתוספות כי פועל כמייצג שלה, שלא כריטב"א שיש הכרח שילך לאב כי פועל כבעלים עליה.

ד. חזרה אל דברי רש"י במשנה

רש"י ד"ה "זכאי בבתו" פירש: "שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כורחה".

שאלנו, למה רש"י כתב בכל דרך קידושין עניין אחר ולא כתב אותו עניין, או שיכתוב גם על שטר "שהשטר יהיה שלו" כמו שכתב לגבי כסף, או שיכתוב על כסף "והוא מקבל הכסף" כמו שכתב בשטר?

רש"י בא לומר את לב העניין, והוא שהבעל הינו בעלים על מעשה הקידושין בנוסף לבעלותו על הקידושין. לכן רש"י בכל דרך כתב את עיקר המעשה, לומר שהמעשה נעשה איתו כבעלים ולא איתה. כיצד הכסף פועל? ראינו את דרך הגרנ"ט בשיעור ה שאין צורך לזכות בכסף קידושין אלא די לקבלו, ובאמת הבאנו שם את תורי"ד לדף ח ממנו עולה כגרנ"ט וחלק שם על שיטת רש"י, א"כ רואים שם בפשטות שרש"י לא למד כיסוד הגרנ"ט, וא"כ יסבור רש"י שעליה או על האב לזכות בכסף הקידושין ולא רק לקבלו. א"כ, הכסף פועל ע"י שהמקנה יקנה את הכסף, לכן כתב רש"י "שהכסף יהיה שלו", לא כתוצאה, אלא כמעשה הקניין בכסף. לעומ"ז שטר שנכתב גם על אסוה"נ, לצורך מעשה הקידושין, אין צורך לקנותו אלא רק לקבלו (לדעת רוב הפוסקים) לכן כתב רש"י "והוא מקבל השטר".

א"כ, כשבאים לדון לגבי מה עומד האב במקומה של בתו גם לגבי דין המעשה, הרי שבשטר זה לגבי קבלת השטר, ובשטר לא כותב רש"י שהזכות היא שזוכה בשטר לצור עפ"י צלוחית, כי זה ממילא נובע מזה שהמעשה נעשה איתו והשטר נמסר לו ונכתב לו "בתך מקודשת לי" ונותן השטר לאבא שהוא הבעלים על הקידושין, ממילא פשוט שהשטר שלו ולא צריך עוד זכות על זה.

להנ"ל מובנת גירסת הרא"ש, שבשטר לא מצא הירושלמי זכות, כי הירושלמי מתרגם את המשנה לגבי זכויות ממון, לדברי הרא"ש, לכן באמת להבנתו, בשטר לא אומר לצור עפ"י צלוחית כי זו תוצאה מהזכות ולא עצם הזכות שהיא הקבלה שמקבל ובכך נעשה המעשה ותוצאה לא כתובה בירושלמי, דא"כ היה אפשר לכתוב בשטר שדורש ממנו אלף דולר עבור הסכמתו שיקדשנה בשטר.

הבחנה בין שתי הזכויות- בבסיס שאלת רע"א

הגמרא אומרת שלא ניתן ללמוד מהפרת נדרים, שהרי ממונא מאיסורא לא ילפינן. תוספות בכתובות דף מ"ו ע"ב שאלו, מדוע לא נלמד רק שאב מקדש את בתו וזה איסורא מאיסורא וממילא נדע גם שמקבל את הממון? ותירצו שזה איסורא דאית ביה ממונא ולא ילפינן מאיסורא דלית ביה ממונא.

שואל רע"א שם, שנכון שקידושי כסף הם איסורא דאית ביה ממונא, אולם קידושי שטר וביאה הם איסורא ללא ממונא וא"כ נלמד אותם מהפרת נדרים ואח"כ נקיש הוויות להדדי לקידושי כסף! ונשאר בקושיה.

ראשית, רואים מרע"א שהבין שמושג "ממונא" עליו דיברו תוספות הינו הכסף שמגיע בקידושי כסף, ולא שהיא עצמה שאביה יכול לקדשה, נחשבת כממונו של אב, דא"כ, כל צורות הקידושין יחשבו לאית ביה ממונא.

והנה, המקנה על תוד"ה "האב זכאי", כתב שעפ"י הירושלמי שהביאו, לא קשה שאלה שכזו, שהרי גם בקידושי ביאה יש ממון שהרי נותנים לו שכר על הביאה, (ובשטר לצור עפ"י צלוחית) ולכאורה באמת מה הקשה רע"א?

למדנו שיש שתי רמות של "זכאי", זכאי בקדושיה וזכאי במעשה. רע"א מתכוון בשאלתו שנלמד רק שהוא בעלים על קידושיה, ואילו מה שאית ביה ממונא זהו פרט נוסף, לא שאומר רע"א שנלמד רק את קידושי שטר וביאה, אלא כוונתו שנלמד רק את הקומה הראשונה, את זה שהוא בעלים על דין קידושיה, ללא הקומה השנייה של בעלות על מעשה הקידושין, ואיך יקדשנה אם אינו הבעלים על מעשה הקידושין? היא תקבל את השטר. לא התכוון רע"א שנלמד גם את הפרטים המיוחדים כאן בסוגיה שהוא זכאי בשטר ובביאה, זה וודאי שייך לכסף כטענת המקנה, אלא כמו שלמדנו שיש כאן שני נושאים בסוגיה ובנוגע למעשה הקידושין באמת גם ביאה הרי זה ממון, אלא שנלמד רק על הקידושין ויקדשה האב רק לדעתה ורק היא תקבל השטר.

ולא שאל רע"א שבקידושי כסף נלמד רק את הקומה הראשונה כי זו גופא היתה שאלת תוספות וענו שגם הקומה הראשונה היא איסורא דאית ביה ממונא.

ה. מנין למסקנה שאביה זכאי בקידושיה

בתחילת הסוגיה, לאחר שהגמרא למדה מפסוק שהאב בעלים על קידושיה וגם הכסף הולך אליו, שואלת הגמרא: "ואימא הנ"מ קטנה דלית לה יד לקבל קידושין, אבל נערה דאית לה יד לקבל קידושין תקדיש איהי נפשה ותשקול כספא"

הגמרא שואלת, אולי כל זכותו רק בקטנה שאין לה יד ומנין לגבי נערה שיש לה יד? (אגב, למה הגמרא צריכה לומר שנערה תהיה שונה כיוון שלנערה יש יד, לכאורה גם ללא זה, הרי הפסוק דיבר רק על קטנה ומנין נערה? שמא הגמרא כבר יודעת שנערה ג"כ ברשות אביה לנדרים וא"כ אף נערה היא ברשות אביה ומדוע שיהא חילוק בין נערה לקטנה, לולא שלנערה יש יד לגבי קידושין ולקטנה אין. ועיין בזה בשיעור הבא)

רש"י פירש את שאלת הגמרא, שבנערה כלל לא יוכל האב לקבל קידושין, אלא רק היא, וממילא הכסף יהיה שלה.

ומסקנת הגמרא בדרך החמישית היא מהפסוק הראשון "ויצאה חינם אין כסף- אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר". והנה, פסוק זה מלמד רק שהכסף מגיע לאב, אולם השאלה שנתרה היא, מנין לנו שהוא מקבל את הקידושין, אולי היא מקבלת ורק הכסף הולך אליו? תוספות בכתובות שואל זאת.

תוספות מתרצים שיש סברא כיוון שהוא זוכה בכסף ודאי שהוא גם מקבל את הקידושין. תוספות לקחו את סגנון הגמרא כאן "השתא וכו'" ואמרו אותו גם להיפך, שמקבלת הכסף נשמע על קבלת קידושיה.

והנה יל"ע, האם תירוצם יכול להיאמר לפי רש"י. כבר ראינו שאת המשפט הזה שבגמרא "השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלא כספא" למדו הראשונים במספר דרכים, וראינו, שרש"י, זה שהאב בעלים על קידושיה אינו מחייב שאף הכסף ילך אליו ואילו לריטב"א כן מחייב.

והנה לכאורה מהלך תוספות בכתובות יהיה טוב לפי הריטב"א אצלנו, שיש קשר ותלות בין העובדה שהוא בעלים על הקידושין לבין קבלת הכסף, הכסף הולך למקנה ולבעלים וא"כ ה"ה להיפך אם הכסף הולך אליו סימן שהוא המקנה, כי אם האשה היא המקנה, למה הוא מקבל את הכסף? אולם לפי רש"י שאף שהוא המקנה יתכן שהכסף ילך אליה, אלא שיש סברא מיוחדת גם לגבי הכסף, א"כ לכאורה אי אפשר לומר הפוך, ואם ראית

שהכסף הולך אליו, אין זה אומר שגם הוא המקדש, אם יש לו זכות על הכסף מהיכ"ת שיש לו גם זכות על עצם הקדושין?

איך למדו תוס' עצמם? ראינו כבר שתוספות אצלנו למדו את עניין ה"השתא וכו" כק"ו, ולפיו עניין קבלת הכסף אינו כלול בזכות על הקידושין, אלא זו זכות נפרדת שנלמדת מק"ו, האם יוכלו לומר כמו שמציעים בכתובות מ"ו?

לכאורה לא, וא"כ לכאורה שיטתם כאן לא א"ש עם דבריהם שם.

רע"א שם שאל שאלה על תוספות. נראה מלשונו, שלמד כמו הריטב"א וא"כ חשבון תוספות מובן לו, אולם שאל רע"א, שיתכן שהיא המקנה ובאמת הכסף מגיע לה אלא שהוא זוכה ממנה כמו שזוכה ממנה בממונות של מעש"י שלה. ונשאר בקושיה, ועיין לקראת סוף השיעור בניסיון לבאר מדוע תוספות לא קיבלו את טענת רע"א.

מה יענה רש"י לשאלת תוספות שם? כיצד למסקנה יודעים אנו שהכסף שלו?

ניתן לומר ברש"י מהלך אחר מזה שבתוספות:

רש"י, בשלב שהגמרא ניסתה ללמוד מקנס, כתב בד"ה "וכי תימא": "כסף קידושיה מכסף קנסה". יל"ע, למה רש"י אומר רק "כסף קידושיה", הרי באנו ללמוד גם שהאב בעלים על קידושיה?

בדרך הרביעית בגמרא שרצתה ללמוד מבושת ופגם ודחתה הגמרא "שאני בושת ופגם דאבוה שייך בגויהו", שאלו תוס' בד"ה "וכי" ועוד ראשונים, הרי כל מה שיש לו בושת ופגם זה אחרי שאנו יודעים שהוא יכול לקדשה? ראינו לעיל שבשיטת רש"י לא ניתן יהיה לבאר כמספר ביאורים שהבאנו מהראשונים.

והנה הגמרא אומרת שלא ניתן ללמוד מהפרת נדרים כי ממונא מאיסורא לא ילפינן. תוספות בכתובות מ"ו שאל שנלמד רק שאב מקדש את בתו וזה איסורא מאיסורא ואז ממילא נדע גם שמקבל את הממון ותירצו שזה איסורא דאית ביה ממונא, שהרי אם נלמד שהוא מקבל את הקידושין זה גורר שגם הכסף שלו ולא ילפינן מאיסורא דלית ביה ממונא.

רע"א הקשה שם, א"כ לפי המסקנה, שאנו יודעים שהאב מקבל את הכסף מ"אין כסף" לא צריך ללמוד את הצד של הממונא וניתן ללמוד מהפרת נדרים רק שהאב מקבל את הקידושין ואומר רע"א שבאמת למסקנה לומדים מהפרת נדרים.

אולם, נראה שלפי רש"י ניתן ללמוד על זכותו בקידושיה מהפרת נדרים גם לפי ההו"א,

כמו שהציעו תוספות ולשיטתו באמת זכותו האיסורית בקידושיה לא תגרור אחריה את זכות הממון, לכן אין זה נקרא איסורא דאית ביה ממונא. ומאיך עדיין יש צורך בפסוק ללמד שהכסף הולך אליו ולא נדע זאת ממילא מכך שהוא זוכה בקידושיה, שלא כשאלת תוספות, למה?

ניתן לומר שני הסברים:

א. שיטת רש"י העולה מהבנתו את סברת "השתא אביה וכו'" הייתה שהזכות בכסף איננה נובעת אוטומטית מזכותו בקידושיה, אלא רק מסברת "אפשר על חינם וכו'", ממילא אין הממון נגרר מהאיסור באדיקות שכזו שיוגדר האיסור "איסורא דאית ביה ממונא".

ב. בתלמיד הרשב"א כאן כתב שרק אם התורה אמרה מפורשות שהוא זכאי בקבלת קידושין זה גורר זכות ממון ומיקרי איסורא דאית ביה ממונא, אך אם לא כתובה זכות בקידושין במפורש ואנו רק לומדים זאת מהפרת נדרים, כאן לא תהיה סברת "השתא אביה וכו'" וזה לא מחייב שיזכה גם בכסף קידושין. כהסבר זה כתב אף הנצי"ב כאן וביאר כך את שיטת רש"י.

בשונה מההסבר הקודם בו הגדרנו לפי רש"י את האיסורא כלית ביה ממונא אף אם כן נאמר את סברת "השתא", כי עצם ההזדקקות לסברת "השתא אביה" לפי פירושו של רש"י מצביעה על הקשר הרופף בין זכותו בקידושין לזכותו בכסף, הרי שלתלמיד הרשב"א רק בגלל שבאמת לא נאמר את סברת "השתא אביה וכו'" יהיה זה איסורא דלית ביה ממונא.

ולמה באמת לא נאמר את סברת "השתא אביה" אם נלמד מהפרת נדרים?

נראה שלמד שסברת "שלא על חינם זיכהו הכתוב" שהיא הסברא לרש"י, טובה דווקא כשהכתוב זיכהו באופן מפורש ומיוחד בקידושין, אך אם לומדים מהפרת נדרים לא זיכהו הכתוב, במיוחד, אלא ממילא שמעינן ואז אין לסברא זו. מדוע?

דווקא כשהתורה נתנה לו זכות **מסוימת** על קבלת הקידושין, נתנה לו אותה בשלמות, אך אם אין פרשה על קידושין אלא לומדים שלא שונה מנדרים, שם רק ראינו שיש לו זכות על איסוריה וא"כ זה עד כמה שנוגע לאיסורים ולא לממונות.

סברא זו נוכל להבינה רק לפי הסגנון הראשון בו למדנו את סברת רש"י "אפשר על חינם"

אך לא לפי הסגנון השני, לפיו נצטרך לבאר את רש"י שלא כסברת תלמיד הרשב"א אלא כהסבר הראשון כאן שהעלינו.

א"כ, לרש"י, כשהגמרא למדה מנדרים, הגם שדחתה, אך את עצם זכותו בקידושין עדיין ניתן ללמוד מנדרים ועל זה אין פירכא, ואילו "יציאה דכוותה" תלמד רק על הכסף או רק על זכותו במעשה הקידושין, שהרי לא נוכל לדעת זאת ממילא כפי שתוספות טענו בכתובות, ומדוייק רש"י ד"ה "נילף" שכתב "כסף קידושיה" ומבואר בו שבאנו ללמוד רק על הכסף, אך זה שאביה מקבל קדושיה למדנו כבר מהפרת נדרים.

וא"כ אף לא קשה לדרך רש"י מה הראיה ממנוול ומוכה שחין כי אנו יודעים כבר שזכאי בקבלת קדושיה מהפרת נדרים.

אך עדיין יש להעיר שברש"י כתב שיש בידו לביישה בשביל ממון שיתנו לו, וקשה מנין לנו שמקבל את הממון, לפני מסקנת הסוגיה? ובאמת תלמיד הרשב"א מעיר זאת ואומר שדי בכך שזכאי למוסרה לביאת מנוול ומוכה שחין אף אם לא זכאי בכסף, כדי לומר שזכאי בתשלום בושת וצ"ב רש"י זה.

אולם תוספות שכן ראו קושי מה הגמרא הוכיחה ממנוול ומוכה שחין, ע"כ לא למדו כך, ולשיטתם לא למדנו כלל מהפרת נדרים, כי לדידם זה איסורא דאית ממונא כדבריהם בכתובות.

אולם צ"ע למה לפי הבנתם את סברת הגמרא "השתא אביה וכו'" כק"ו שלא כריטב"א, לא יכלו ללמוד כרש"י?

ובאמת בתלמיד הרשב"א שלמד כמהלך הני"ל, שילפינן מהפרת נדרים את צד האיסורא, אכן ביאר בעצמו את סברת "השתא אביה וכו'" שבגמרא, כתוספות, שזה מכח ק"ו, ואכן זה מבואר דבאמת ק"ו אומר שזכות הממון נפרדת ומדוע תוספות אצלנו לא למדו כך? צ"ע

ו. שיטת תוספות

תוספות ד"ה "וכי" בתירוצם השני למדו באופן שונה מרש"י. כשהגמרא שאלה "ואימא הני מילי קטנה, אבל נערה וכו'" לא התכוונה שלא תהיה לאב זכות לקדש את בתו נערה, כפי שרש"י למד, וממילא לא קשה מניין לגמרא בשלב זה שאביה יכול למוסרה למנוול

ומוכה שחין. וודאי שיש לאב רשות גם על קידושי בתו נערה, אולם גם לנערה עצמה יש יד ויכולה לקדש את עצמה. וודאי לגמרא שכאשר האבא מקדש אותה כסף קידושין יהיה שלו, אולם, שאלה הגמרא: שמה כשהיא מקדשת את עצמה, כסף הקידושין יהיה שלה.

כוונת הגמרא במשפט "אבל נערה דאית לה יד לקבל קידושין תקדיש איהי נפשא ותשקול כספא", היא שכאשר תקדיש איהי נפשה, אז תשקול איהי כספא.

לפי"ז יש לעיין כיצד מסקנת הגמרא "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר", אכן פושטת את הספק. אמנם כתוב בפסוק שכסף הקידושין הולך לאב, אבל היכן כתוב שזה מתייחס גם למקרה בו היא מקדשת את עצמה?

והנה תוספות עצמו לא מבאר זאת, אולם בריטב"א כאן כשמבאר על דרך זו, כותב בד"ה "אלא מסתברא" שלא יתכן שהפסוק בא לומר שהוא זוכה בכסף רק במקרה שהוא זה שמקדש אותה, שהרי אמרה כבר הגמרא "השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלא כספא", ממילא ע"כ הפסוק נאמר על מקרה שהיא זו שקיבלה קידושין.

כאמור, תוספות עצמם לא התייחסו לשאלה זו, שלא כריטב"א, ונראה לבאר מדוע כלל לא הוקשה להם.

כשהגמרא מסיקה "יציאה דכוותה קממעט" היא שואלת: "והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה". בפשוטות, כוונת שאלתה היא סתם מצד זה שיש חוסר דמיון, אולם תוספות הרא"ש שם כותב: "גבי אדון נפקא ליה מרשות אדון לגמרי- דשוב אין לו רשות במעשה ידיה, הילכך דין הוא שאם היה שם כסף- יהא של אדון, אבל הכא אכתי מיחסרא מסירה לחופה ולא יצאה מרשות האב כלל ואינו מפסיד כלום בקידושין הללו, א"כ למה יהא הכסף שלו? ומשני בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה, הילכך הוא מפסיד ביציאה זו ודין הוא שיהא הכסף שלו, ולהכי נמי לא משני לעניין אכילת תרומה מיהא נפקא ליה מרשותו אם היא בת כהן וכו', משום דבעי לאשכוחי שהאב נפסד ביציאה זו שאינו יכול להפר נדריה דומיא דיציאת האדון".

למדנו מדבריו יסוד גדול, הגמרא לא מחפשת סתם דינים שלגביהם יוצאת מרשות אביה אלא רק דברים כאלו שהאב נפסד לגביהם ביציאתה, מכיוון שהסיבה שהאב זוכה בכסף היא בגלל הפסדו. האב זכאי בכסף קידושיה כי האב מפסיד מיציאתה ולא כמו שראינו לעיל בריטב"א שמקבל את כסף קידושיה כיוון שהוא המקנה.

והנה, אם תוספות למדו כתוספות הרא"ש, הרי שלא ניתן לומר שמה שהפסוק אמר

שהכסף שלו זה דווקא כשהוא מקבל את הקידושין, שהרי בפסוק כתוב שהכסף שלו מפני שהפסיד ביציאתה, ולפי"ז אין מקום לחלק מי מקבל את הקידושין הוא או היא, לעומ"ז הריטב"א לשיטתו שסיבת קבלת הכסף איננה ההפסד, אלא ההקנאה, היה צריך לבאר כאן מנין שהפסוק מדבר במצב זה.

אולם, תוספות שם בכתובות דף מ"ו ע"ב בד"ה "לענין" שאלו מדוע הגמרא לא כתבה שיצאה מרשותו לעניין אכילת תרומה ותירצו: "הכי נמי הוי מצי למימר דלענין אכילת תרומה נפקא ליה מרשותו... אלא ניחא ליה למנקט הפרת נדרים שהפסיד כוחו שהיה לו בה להפר נדריה דומיא דיציאת אדון שמפסיד מעשה ידיה".

חזינן שתוספות שם לא למדו שהסיבה לזכייה בכסף היא הפסדו, אלא שאם לא היה הפסד היה זה יכול לשמש בתורת פירכא ללימוד, וזה שלא כתוספות הרא"ש.

הסוגיה כר"ל או כר' יוחנן?

בדף מ"ד ע"א נחלקו ר"ל ור' יוחנן, אליבא דחכמים שסברו שבת נערה מקבלת גיטה, האם גם בקידושין יכולה בת נערה לקבל בעצמה את קידושיה. ר"ל סבר שיכולה ואילו ר' יוחנן סבר שאינה יכולה אלא רק אביה מקבל.

והנה, אם באנו ללמוד את הסוגיה כדרך תוספות, שדיון הגמרא הינו על הבת ולא כרש"י שהדיון על האב, נצטרך לעשות חשבון כיצד תתפרש לשתי שיטות האמוראים.

"תקדיש איהי נפשה"- לפי מי הגמרא שואלת? לר"ל או לר' יוחנן?

אם לפי ר"ל, באמת היא יכולה לקדש את עצמה, אלא שאלת הגמרא מונחת בסיפא: "ותשקול איהי כספא", אך לר' יוחנן השאלה היא גם על ה"תקדיש איהי נפשה", היינו, למה רק האב יכול לקבל קידושיה ולא היא? ובפשטות, כשהיא תקבל הכסף ילך אליה.

ז. שיטת תוספות הרא"ש

תוספות הרא"ש כאן בד"ה "וכי תימא" הקשה: "ומיהו קשה לי, נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה דהוי איסורא מאיסורא, וכיוון דאביה יכול לקדשה אמרינן השתא אביה מקבל קידושיה ואיהי שקלא כספא".

ראינו כבר ששאלה כזו שאלו תוספות ד"ה "ממונא" בכתובות דף מ"ו ע"ב והשיבו שלא ניתן ללמוד איסורא דאית ביה ממונא מאיסורא דלית ביה ממונא.

תוספות הרא"ש מיאן לתרץ כך וכנראה שסבר כמו שהקשה רע"א על דברי תוספות, שם בכתובות.

הבאנו לעיל שרע"א הקשה שעדיין ניתן ללמוד רק קידושי שטר וביאה שהם איסורא דלית ביה ממונא והרחבנו בביאור שאלתו.

מיישב תוספות הרא"ש: "הלכך נראה לי דפשיטא ליה לתלמודא דאת בתי נתתי איירי בנערה, כלומר עכשיו קידשתיה כשהיא נערה ולא כדפרש"י לעיל כשהיא קטנה, והכי פריך לעיל, ואימא ה"מ קטנה כלומר בקטנה שייך למימר ק"ו השתא אביה מקבל קידושיה ואיהי שקלא כספא, אבל נערה דאית לה יד איהי תקדוש נפשה ואיהי תשקול כספא. כלומר כשהיא מקדשת עצמה יהא הממון שלה. והשתא ניחא דלא בעי למילף אלא ממונא, ואע"ג דקיי"ל כ' יוחנן דאמר לקמן בפ"ב דנערה אביה מקבל קידושיה ולא היא, תלמודא מיהדר לפרושי אליבא דר"ל".

הזכרנו כבר שבדף מ"ד ע"א חלקו ר"ל ור' יוחנן, אליבא דחכמים שבת נערה מקבלת גיטה, האם גם בקידושין יכולה בת נערה לקבל בעצמה את קידושיה. ר"ל סבר שיכולה ואילו ר' יוחנן סבר שאינה יכולה, אלא אביה מקבל.

לומד תוספות הרא"ש שמהלך הגמרא איננו לפי ר' יוחנן, שהרי לפיו אין מצב כזה שהיא מקבלת את הקידושין, אלא הסוגיה מ"ואימא הני מילי קטנה" הינה רק אליבא דר"ל שוודאי לנו שיכולה הנערה לקבל קידושיה וספק הגמרא הינו רק לגבי הכסף למי.

יש לעיין, אליבא דתוספות הרא"ש, הן בשאלת הגמרא והן במסקנתה.

בשאלתה- מהם צדדי הספק, אם היא זוכה בכסף או אביה?

במסקנה- יוצא למסקנה שלמרות שהיא זו שמקבלת את הקידושין, בכל זאת הכסף הולך לאביה. מסקנה זו הינה לא הגיונית לפי דברי תוספות בכתובות דף מ"ו ע"ב שיצר משוואה הפוכה לנאמר בסוגיה והיא "השתא אביה שקיל כספא, איהי תקדיש נפשה?!".

משוואה שכזו כתובה אף בריטב"א אצלנו, ואף הרמב"ן, כפי שנראה, מסכים לה ובגללה שלל אפשרות ללמוד את הסוגיה אליבא דר"ל.

במה יחלוק תוספות הרא"ש על כל הראשונים הללו?

בתוספות הרא"ש לקידושין דף מ"ד למד שזה שהבת יכולה לקבל קידושין לר"ל הרי זה מכוח האב, היד שלה שייכת לאב והקבלה שלה מועילה מכוח האב אף שזה בע"כ דאב, "כיון דבת דעת היא ידה זוכה לה מכח אביה".

א"כ, תוספות הרא"ש לשיטתו מובן, תוספות והראשונים אמרו כלל, לפיו אם רשות האב לא כוללת את קידושיה אין סיבה שיזכה בכסף. לפי תוספות רא"ש נלמד שר"ל מסכים שגם בנערה יש לאב כוח על הקידושין, ומה שהיא יכולה לקבל קידושין זה מכוח האב, ממילא יתכן שהאב יזכה בכסף, כי קבלתה מכוח האב.

הזכרנו לעיל, שתוספות כאן בסוגיה שלמדו שהשאלה לגבי הכסף כאשר היא מקבלת את קידושיה, לא כתבו לחלק בין ר"ל ל' ר' יוחנן. נראה מזה בפשטות שלמדו שהסוגיה יכולה להתפרש אליבא דשניהם. והנה אם הסוגיה כר"ל, כיצד המסקנה תסתדר עם המשוואה שיצרו בכתובות דף מ"ו? להנ"ל, אם תוספות ג"כ למדו בר"ל כמו תוספות הרא"ש, נמצא שאין סתירה וא"ש.

נראה שיש לדייק מתוספות שאכן כך למדו. תוספות אצלנו שאלו מדוע לא נלמד מקידושין שע"י אביה שזוכה הוא בכסף, לקידושין שע"י עצמה שג"כ הכסף ילך לאב ותירצו כיוון ש"אלו על ידה לגמרי הם". לכאורה לא מובן, מה בכלל ההו"א ללמוד קידושין שנעשים על ידי ידה העצמאית, מקידושין שנעשים על ידו? ולא נראה שזו דחיתם, דנראה בהם שבאופן עקרוני, ניתן היה ללמוד, אלא שהיא גרמה שיהיה כאן כסף. אולם, אם למדו כתוספות הרא"ש, שמה שהיא מקבלת קידושיה זה מכוח אביה, הרי מובן שניתן ללמוד זה מזה.

שאלנו, מה היה הנידון בגמרא אם היא זוכה בכסף או אביה? והנה אנו לומדים את תוספות ותוספות הרא"ש בדעת ר"ל שדינה לקבל קידושין זה מכוח האב, מדוע שהכסף יהיה שלה?

ראינו בתוספות, שאף שבאמת היה מקום ללמוד שהכסף ילך לאביה דומיא דמקרה שהאב מקדש, וביארנו שהדמיון הוא שגם כשהיא מקבלת הוא בעצם הבעלים, אלא שיש סברא שהיא זו שגרמה שיהיה כאן כסף. י"ל שזהו בעצם ספק הגמרא, עד כמה יש להתחשב בסברא הזו שהיא זו שגרמה והגמרא מביאה ילפותא שהכסף כן ילך לאב, למרות הסברא שבתוספות שהיא גרמה.

ח. שיטת הרמב"ן

הרמב"ן למד שלא יתכן שהסוגיה תסבור למסקנה שבת נערה יכולה לקבל בעצמה את קידושיה, וז"ל: "וכיוון שכן, וודאי איהי לא מקבלת קידושיה, דהיאך אפשר שהיא מקבלת קידושיה ואביה ישקול כספא". הרמב"ן לא נקב במפורש בשמו של ר' יוחנן, אולם, לכאורה, כוונתו לומר שהסוגיה כשיטתו.

טעמו של הרמב"ן הוא אותה המישוואה שהזכרנו, אם הפסוק אומר שהאב זוכה בכסף, וודאי שרק הוא זה שמקבל את קידושיה ד"השתא וכו'". לפי הרמב"ן לא יתכן שהיא תוכל לקדש את עצמה והוא יזכה בכסף וא"כ ע"כ כתוב בגמרא שרק הוא זכאי לקדשה.

לכן, לא היה הנידון בגמרא כמו שלמדו תוספות הרא"ש ותוספות, שאם הקידושין באו על ידה הכסף יהא שלה.

מהו הנידון בגמרא לפי הרמב"ן? לשונו היא: "והא דאמרין לעיל הני מילי קטנה אבל נערה, הכי פירושא, ואימא הני מילי קטנה שהאב רשאי לקדשה, וכיוון שהוא רשאי לקדשה ולא היא עצמה, אי אפשר לומר שכסף קידושין יהא שלה, שהרי האב לא מחמתה הוא זוכה ולא מחמת שליחות, שהרי היא אין לה לא יד ולא שליחות, אבל נערה דאית לה יד אימא דמציא איהי נמי לקדש נפשה ואיהי תשקול כספא כשהיא קידשה את עצמה".

לדעת הרמב"ן, הסוגיה אליבא דשיטת ר' יוחנן וספק הגמרא איננו על הכסף, ברור הוא שהכסף הולך למי שמקדש, אלא הספק הוא על הקידושין.

מה הגמרא באה ללמוד מנדרים? הרמב"ן טורח לבאר מה למדנו משם וכותב: "ובעינן למיפשט מהפרת נדרים שהכל ברשות האב, שאילו היתה ברשות עצמה כלל הואיל ונדרה מדעתה היאך יפר האב". רואים שהרמב"ן טרח לבאר מה מלמדת הפרת נדרים, בזמן שתוספות לא ראו כלל צורך להסביר.

לדידם, למדנו מהפרת נדרים שיש לו זכות עליה לגמרי, והזכות כוללת גם זכות על הכסף, אך הרמב"ן מתעכב על הראיה מנדרים, דכנראה הוקשה לו, אם כדרך תוספות, איפה ראינו בהפרת נדרים שאם היא מקבלת קידושין הכסף הולך אליו, ומה הראיה מהפרת נדרים? וצ"ל בשיטתם שרואים סתם שיש לו עוד זכות בבת, ה"ה לכאן.

אולם לשיטתו, שהסוגיה לא עוסקת בכסף הקידושין אלא בעיקר זכות האב בבתו, הראיה מהפרת נדרים מובנת. הפסוק "את בתי נתתי" מדבר גם על נערה, אך מנין שזה שהוא

יכול לקבל קידושיה הרי זה מבטל את ידה שלה? למרות שהיא ברשותו, למה שידו תבוא על חשבון ידה? למה לא נאמר שיהיו שתי ידיים זוכות, ונמצא שהיא מקבלת קידושין מכוח היד שלה, כמו בגט ששתי ידיים זוכות לפי חכמים?

אם רשות האב לא הייתה פוגעת ברשות שלה, לא הייתה לו זכות להפריע לנדר שהיא נדרה, שהרי היא נדרה מדעתה ורוצה אותו, אע"כ מכאן שרשות האב מבטלת את רשותה שלה, התורה נותנת לו רשות על הזכויות שלה שהוא יכול לבטלם והוא בע"ד על זכויות שלה ג"כ, א"כ ה"ה בקידושין הרשות שלו איננה דווקא כשהוא לא מבטל את רשותה, אלא אף יש לו רשות לבטל זכויותיה והזכויות שלה הם תחת רשותו ג"כ.

אם זו סתם שאלה מי המקבל את כסף קידושין, מה הראיה מהפרת נדרים? אלא מוכח כנ"ל שהשאלה היא אם יש לו זכות אף על הזכויות שלה, לבטל מה שבעצם יש לה רשות על זה או לא, וא"כ יש ראייה טובה מהפרת נדרים.

לכאורה, תוספות שרצו ללמוד קידושין על ידה מקידושין שעל יד אביה, לא יוכלו ללמוד את הסוגיה כרמב"ן, דאז אין קשר ביניהם, אך פלא שתוספות לא כתבו שהסוגיה רק כר"ל.

ט. שיטת הריטב"א

הריטב"א לדף ד' ע"ב ד"ה "ואיצטריך", לומד את סוגייתנו כך: "...וכיוון דהכי הוא דאביה שקיל כסף קידושין לעולם, איכא למימר דאיהו נמי מקדש לה ולא היא עצמה, וכו' יוחנן וכו', דאי לא, איכא למיפרך כדפרכינן לעיל איהי מקבלה קדושיה ואביה שקיל כספא", א"כ למד על דרך הרמב"ן.

הריטב"א שואל דלכאורה טעם הסוגיה כאן בר' יוחנן שהסוגיה כמותו, הוא, שלא יתכן שהכסף ילך אליו אם היא זו שמקבלת קידושין, ואילו בגמרא שם כתובים בר' יוחנן הסברים אחרים.

יל"ע, מדוע הרמב"ן לא התייחס לשאלה זו?

מצינו ברמב"ן שמבאר בגיטין ומביאו הר"ן שם בסוגיה בדף מ"ד, למה ר' יוחנן מחלק בין גט לקידושין. הגמרא דנה שם בהמשך אם הבת שליחה של האב, לומד הרמב"ן שסברות

ריו"ח שם הן מדוע לא תהיה הבת שליחה של האב. לפי"ז, כאן הגמרא דנה בשורש הדבר, אם רשותה בטלה אחרי שיש רשותו, אך גם אחרי שהכרענו בסוגיין שרשותה מתבטלת, האם זה מחייב לומר שאינה יכולה לקבל קידושיה או שמא היא תקבל בתורת שליח האב שהתורה מינתה? זו הסוגיה בדף מ"ד ושם אומרת הגמרא בר' יוחנן, שבגירושין דניחא ליה, נחשבת לשליח שלו "לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שישנן בעל כרחיה", ולא לקידושין דלא ניח"ל, שם איננה נחשבת לשליחה שלו לדעת ר' יוחנן, שהרי דבר שבין כך נעשה בע"כ לא אכפת לו שגם היא תקבל, א"כ נושא הסוגיה שם שונה משלנו ובנוי על גבי סוגיין.

לפי"ז, מובן למה הרמב"ן לשיטתו, לא התקשה בשאלת הריטב"א על הסתירה בין הסוגיות בעניין טעם ר' יוחנן. כאן הנושא אמנם לא היה לגבי הכסף, אלא האם רשות האב משאירה את יד הבת במקומה ואילו שם הנידון אחר, אם יכולה לקבל בשליחותו.

לפי"ז נבין דבר נוסף, כבר אמרנו בראשית דברינו ברמב"ן, שאף שמעמיד את סוגיתנו כר' יוחנן, בכל זאת לא נקב בשמו, והדבר מעט מתמיה, ביחוד שהריטב"א כאן כן כותב שסוגיין כר' יוחנן.

לפי הנ"ל י"ל שהרמב"ן יסבור שר"ל מסכים עקרונית לסברא של ר' יוחנן שאין לה יד, אלא מקבלת כשליחה של האב.

נמצא, שלפי מסקנה זו של הרמב"ן, אין בעיה שהבת תקבל והכסף ילך אליו, שהרי היא מקבלת כשליחה ולא כבעלים, והרמב"ן רק שלל קבלה בתור בעלים וא"כ נמצא שהסוגיה יכולה ללכת אף כר"ל, שהרי הסוגיה רק ביררה שאין לה יד עצמית לקבלת קידושיה ואילו מחלוקת ר"ל ור' יוחנן היא אם יכולה בתורת שליחה, וא"כ א"ש שהרמב"ן לא כתב שהסוגיה דווקא כר' יוחנן כמו שריטב"א כתב, דבאמת הסוגיה אף לר"ל לפי הבנתו בר"ל. הריטב"א עצמו אומר אחרת: באמת עיקר טעמו של ר' יוחנן נמצא כאן, ושם רק למדנו למה גיטין יהיו שונים מקידושין.

נמצא לפי הריטב"א שסוגיין דוקא לפי ר' יוחנן ושאלת הגמרא היא: האם היא תחת רשותו לגמרי ואין לה יד בכלל (כר' יוחנן), או אולי יש לה יד בפנ"ע והרשות שלו לא מבטלת את רשותה (כר"ל).

אם הכסף שלו בגלל שהיא ברשותו לגמרי ואין לה יד לעצמה, אז פשוט שהוא זה שמקבל את הקידושין, כדברי הגמרא "השתא אביה מקבל וכו'" דהוא הבע"ד כאן ולא האשה,

אולם לר"ל שהוא נוטל בגלל שבח נעורים, לא מוכח שהוא המקנה, שהרי אדרבה הוא זוכה ממנה.

הנידון שם בגמרא הינו אותו נידון ככאן, מה קורה לידה, אך לא מצד שליחות כרמב"ן, ולכן שאל הריטב"א: הרי כתוב כאן שהיד שלה בטילה שהרי הכסף שלו, ולמה באה הגמרא בדף מ"ד לחפש הסברים? ותירץ שחיפשונו שם טעמים רק למה בגט זה שונה.

ממשיך לשאול הריטב"א מה עושה ר"ל עם הכרח ר' יוחנן בסוגיין שיש ראייה מכך שהכסף שלו, שאין לה יד? עונה הריטב"א בדף ד ע"ב שר"ל סבר שיתכן שבאמת הקידושין דידה אך יש לו זכות לקבל את הכסף ממנה כמו במעש"י שזוכה מדידה, לכאורה בדיוק כסברת רע"א בכתובות.

הרמב"ן לכתובות דף מ"ז ע"א בא לבאר מניין ידעה הגמרא שם שהתורה זיכתה לאב למסור את בתו לחופה וכותב שם: "דאי ס"ד לא מצי מסר לה לחופה, כסף קידושיה היכי זכי בהו, הרי על מנת לכונסה נתנו לו". היינו, אם אינו יכול לתת את הבת לחופה, למה ממון הקידושין שלו? מוכח שלמד שמקבל את כסף הקידושין בתור בעלים על הקידושין, דאם כריטב"א, שזוכה ממנה, מה מוכיח הרמב"ן? הרי אפשר לומר דבאמת הכסף של הבת, שהיא הבעלים למסור א"ע, אלא שיש דין של שבח נעורים, שמאפשר לו ליטול את מעות הקידושין ממנה אף שהוא לא הבעלים. אלא ע"כ למד שהאב נוטל משום שהוא הבעלים ואם אין לו בעלות על החופה, על מה מקבל את הכסף? והרי הרמב"ן אומר שם טעם לשיטת כולם, בין לר"ל ובין לר' יוחנן, אלא מוכח מזה שאף לר"ל הממון שלו מטעם שהוא הבעלים ודלא כשיטת הריטב"א אצלנו, והרמב"ן לשיטתו.

י. במה נחלקו ר"ל ור' יוחנן לפי השיטות השונות

אם נשאל, האם שיטת ר' יוחנן שבקידושין אביה מקבל קידושיה ולא היא, נלמדת מסברא או מפסוק? הרי שהדבר יהיה תלוי בשיטות הראשונים כאן. אם הגמרא כאן שאלה אליבא דר' יוחנן, כריטב"א, אז בתשובה "אין כסף" למדנו לא רק שהכסף הולך אליו, אלא גם שהאבא לבדו הוא המקדש. לעומ"ז לפי תורא"ש שלמד שהגמרא כלל לא דיברה לפי ר' יוחנן, הרי שלר' יוחנן זו סברא שרק האב מקבל קידושין, וזו פשטות הגמרא בדף מ"ד.

במה חלקו ר' יוחנן ור"ל?

יסוד דעת ר' יוחנן לפי תורא"ש הוא מסברא ולפיו נחלקו בסברא, ר' יוחנן למד מהסברא שנמצאת בדף מד, בגירושין שזה בע"כ יכולים שניים ולא קידושין שזה רק מדעתה, למה? בגט המקבל לא פועל בחלות שהרי הקבלה נעשית בע"כ, והצורך בה הוא רק שתהיה רשות לשים בתוכה את הגט, אולם בקידושין שנעשים מדעתה היא פועלת בחלות ואינה סתם מקום לשים בו את הקידושין ואיך אפשר ששניים יפעלו יחד חלות? ולמה לא יכול להיות שאחד יהיה בעה"ב ואחד יהיה שליח? הריטב"א אומר אצלנו שלא יתכן שהאב שליח כי אין יכול לעשות בע"כ, וא"כ ע"כ הוא בעה"ב ואי אפשר שיהיה יותר מבעה"ב אחד.

ובמה ר"ל חולק? אפשר לומר שאם ר"ל למד שקידושין אינם חלות קניינית אלא איסורית, אז פה אין מפריע שיהיו שני בעה"ב ויש להתיישב עוד בדבר.

לעומ"ז, לפי הרמב"ן, ר' יוחנן לא למד מסברא אלא מהפסוק "אין כסף", במה חלק ר"ל? לרמב"ן מודה ר"ל לר' יוחנן באופן עקרוני אלא שסבר שהיא פועלת מדין שליחת האב.

לריטב"א הסובר שר' יוחנן לא למד מסברא אלא מהפסוק אין כסף, במה חלק ר"ל?

הריטב"א אמר שר"ל ור' יוחנן חולקים אם יש סברא של "והשתא דאמרת". שורש מחלוקתם הוא מה יסוד זכות האב, דר' יוחנן סבר שהבת תחת רשותו ממש, א"כ הכסף שלו בגלל שהוא הבעלים על היד שלה, אולם ר"ל סבר שבעצם יש לה יד אלא שהתורה זיכתה לו בגלל שבח נעורים ליטול ממנה ממון, ובעצם הוא זוכה בכסף שלה, לשון הריטב"א שאב מינה קא זכי וזה ממש כסברת רע"א בכתובות שיש לו זכות של שבח נעורים ליטול ממנה, אבל ר' יוחנן סבר שאין זה ממנה אלא היא תחת רשותו ממש והכסף הולך לאב ישירות בלא שעובר דרך הבת.

מה המחלוקת?

יתכן שהמחלוקת היא, האם באמת מצאנו דוגמא לכך שהאב זוכה ממנה. הריטב"א אמר בדעת ר"ל שזה כמו מעשה ידיה שהאב זוכה ממנה, נראה בריטב"א שבדקדוק הוסיף דוגמא לר"ל שראינו שאב זוכה ממנה, מפני שאם לא מצינו דוגמא לא היה בא ר"ל לומר שכאן האב זוכה ממנה, דמהיכ"ת לומר שהאב זוכה דבר שמגיע לה.

ויל"ע במעש"י שאב זוכה, האם זה ממנה או מפני שהוא בעה"ב על בתו?

ר' יוחנן ילמד שזכייתו לא ממנה וא"כ מנין לומר שבקידושין הכסף שלו ממנה, הרי לא מצינו שהאבא זוכה ממנה ואילו ר"ל סבר שבמעש"י זוכה האב ממנה וממילא שוב ניתן לומר שגם בקידושין כך.

ראינו כבר שרע"א נקט שבמעש"י האב זוכה ממנה, ושאל מה הצורך לעשות צריכותא לקידושין, הרי זה שונה מקידושין, ממילא רע"א לשיטתו שכך למד בזכיה במעש"י, יכל לשאול על תוספות אולי האב זוכה בכסף קידושיה ממנה, דכבר הבאנו את תוספות לכתובות מו ע"ב ששאל מנלן שהוא מקדשה ותירצו: השתא אביה שקיל כספא ואיה תקדיש נפשה, שואל רע"א מה הראיה? אולי היא מקדשת א"ע והוא זוכה בכסף ממנה כמו מעש"י שזוכה ממנה, אם נגיד שלמעש"י היא ברשותו אין לנו מקור שהאב זוכה ממנה.

מה קורה במעש"י?

מעש"י הבת לאב. האם זו זכות חיצונית ליטול ממנה את הממון שלה ולזכות ממנה, או שהבת ברשות אביה לענין מעש"י ולא שזוכה ממנה, לא שזוכה בדבר שהוא שלה כי יצרה אותו, אלא כעבד שמעשי ידיו של רבו מלכתחילה ולא של העבד?

בב"ק פ"ז מצינו שמי שחבל בבת משלם תשלומי שבת לאביה כי הפסידו את מעש"י, והנה בשלמא אם היא ברשות אביה למעש"י מובן שהפסידו אך אם האב זוכה ממנה מה פתאום לשלם לאב הרי זה לא של האב?

מכאן ראייה שהבת ברשות אביה למעש"י והשבית את האב.

אך זו אינה ראייה, הרי כל שבת זה גרמא ובגדרי ממון הרגילים היה פטור ובכ"ז חייב, א"כ גם אם זה רק זכות ממנה עדיין ניתן להבין שהאב מקבל שבת שזה פיצוי על מה שהפסיד.

הרמב"ן לכתובות דף מג למד שאב יכול לכוף בתו לעשות מעש"י וא"כ ע"כ למד שיש לו בעלות על גוף מעש"י ולא רק שזוכה בכסף, ממילא, אם דבריו גם אליבא דר"ל, אין לר"ל דוגמא ממעש"י לומר שהאב זוכה ממנה ולא מסתבר שכך ילמד בכסף קידושין, ואכן לדעת הרמב"ן, ר"ל לא סובר כך, שלא כריטב"א.

הבאנו לעיל את הרמב"ם בהלכות נערה שלמד מזה שכסף קנסה לאביה, שהיא ברשותו לביאה. מניין לרמב"ם ללמוד כך באונס? היה פשוט לרמב"ם שממון שלה אינו זוכה בו,

דמה שהאב זוכה במעש"י אין זה ממנה אלא זוכה בזה ישירות, היא ברשותו למעש"י וא"כ אין לנו דוגמאות לכך שהאב זוכה בכסף שהיה מגיע לה, וא"כ, לולא שביאתה ברשותו לא היה זוכה בקנס. כמו"כ, תשלומי הבושת באונס לאב אף שביישו אותה, מ"מ "אי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין", הוא בעלים על דין הבושת שלה ושוב אינו זוכה ממנה, וכי בגלל שבידו לביישה יזכה בבושת שהוא שלה?

ופלא על הגר"ח בפ"ב מנערה הי"ג שלמד שבושת ופגם לא מגיעים ישירות לאב אלא הם קנס שהאב זוכה ממנה, ודבריו תמוהים, שהרי ברמב"ם לגבי קנס כתוב הפוך, שזה שייך ישירות לו ולא שזוכה ממנה. וא"כ ה"ה בבושת ופגם, ויוצא שלרמב"ם אין כזו הלכה שהאב זוכה ממנה.

והנה במסכת ב"ק דף פז ע"ב, נחלקו ר"ל וריו"ח למי מגיעים תשלומי חבלה, כאשר חבלו בביתו של אדם, לה או לאביה. לדעת ר' יוחנן, התשלומים לאביה כי יכול למוכרה ובחבלה נפחת שוויה, הוא בעלים עליה לעניין מכירה וכעת אינה שווה למכירה כמו שהייתה, אך לר"ל אינו מקבל, מדוע?

לכאורה מחלוקתם שם היא כמחלוקתם אצלנו, כמו שלמדנו לדעת הריטב"א, שלדעת ר' יוחנן כל זכות שיש לאב בה היא זכות ישירה, הוא זוכה במעש"י מכיוון שהיא ברשותו לעניין מעש"י ולא שהיא ברשותו אלא שהאב זוכה בכסף, א"כ, אם הוא בעלים על מעש"י הרי שאם חבלו בה, הוא ניזוק באופן ישיר, דלא יוכל להפיק מה שהיה יכול להפיק ממכירתה שהיא שלו. אולם ר"ל סבר, כמו שהריטב"א ביאר בו כאן, שהבת אינה ברשותו לקידושין אלא זוכה ממנה כמו שבמכירה הוא לא מקבל ישירות כי היא ברשותו אלא ממנה, וא"כ ר"ל לשיטתו סובר שמה שניזוק מכך שיקבל פחות כסף אין זה אלא גרמא אך לא הזיק דבר שבבעלותו.